

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

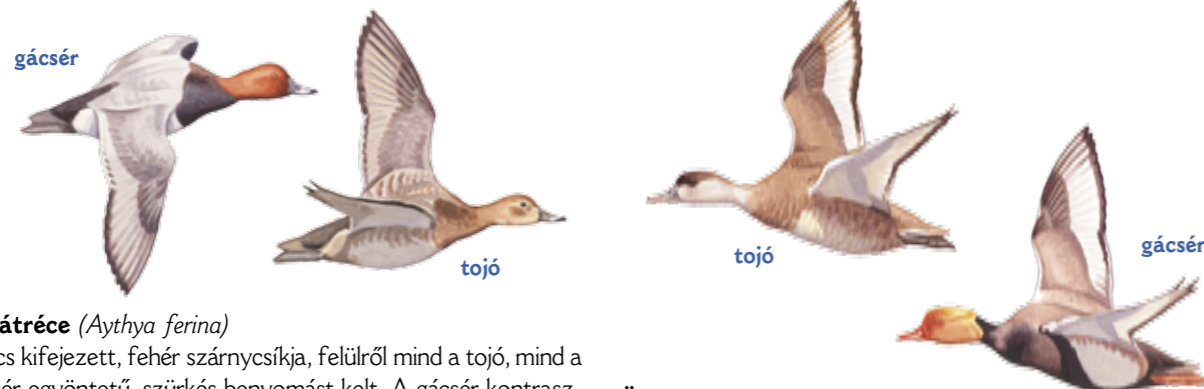
XIX. évf. 1. szám – 2012/tavaszi

MADÁR HATÁROZÓ

BUKÓRÉCÉK III. – RÖPKÉPEK

A Madártávlat előző két számában a vízben ülő bukórécéket mutattuk be, e számunkban pedig a már ismertett fajok röpképeivel, és az ilyenkor jellemző faj- és ivarhatározó bélyegeikkel ismerkedhetünk meg.

Barátréce (*Aythya ferina*)

Nincs kifejezett, fehér szárnycsíkja, felülről mind a tojő, mind a gácsér egyöntetű, szürkés benyomást kelt. A gácsér kontrasztos: vörösbarna fej, fekete mell, szürke test, majd a farcsík és az alsó farkfedők megint feketék. A tojő ennél sokkal fakóbb: a barnás fej és mell gyengébben kontrasztos a világosabb szürkés hassal.

Üstökösréce (*Netta rufina*)

Nagyon feltűnő récénk, mind a tojónak, mind a gácsérnak széles, hófehér szárnycsíkja van. A gácsér melle és alsó fele fekete, az oldalán fehér, ovális folttal. A tojő egyöntetű barnás, kicsit világosabb has- és pofafolttal.

Cigányréce (*Aythya nyroca*)

Egyöntetű, sötét színű récénk, nagyon kontrasztos, fehér szárnycsíkkal. Hasán is egy nagyobb, fehér folt van, alsó farkfedői szintén fehérek.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*)

Mindkét nemre jellemző a feltűnő, fehér szárnycsík. Sötét színű réce, a gácsér hasa, oldala és szárnybélése fehér, egyébként teljesen fekete. A tojő sötétbarna, hasa világosabb, piszkosfehér. Röptében a konty általában nem látható.

Hegyi réce (*Aythya marila*)

A kontyos réceire hasonlít, de mindig megkülönbözteti attól a világosabb háta. Ez a gácséron nagyon világosszürke, a tojőn barnásszürke, mely csak kisebb kontrasztot alkot a barna mell és nyakkal.

Kerceréce (*Bucephala clangula*)

Nincs szárnycsíkja, mint az eddigi récéknek. A gácsér feltűnő, fekete-fehér mintázatú. A karevezőkön és szárnyfedőkön nagy, fehér, nagyjából téglalap alakú folt van, háta közepén fekete, a vállon hosszú, fehér csík húzódik. Nyaka fehér, feje legtöbbször feketének tűnik, a kantáron lévő fehér folt még röptében is látható. A tojő barnásszürke, sötétebb barna fejével. A gácsérra jellemző téglalap alakú szárnyfolt itt is megvan, ezt azonban két sötét sáv szeli át (a szárnyfedőtollak sötét hegye alkotja). Hasán nagy, fehér folt van.

Grafika: Kókay Szabolcs - www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet

"A madárbarát Magyarországot!"

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: **Orbán Zoltán**

Munkatársak:

Ács László MME Bolt
Drexler Szilárd szerkesztőbizottsági tag
Druzsbaczkó Ildikó szerkesztőbizottsági tag
Faragó Ágnes nyelvi korrektúra
Hadari Tibor faunisztika
Halpern Bálint kételtű- és hullóvédelem
Horváth Márton madárvédelem
Karcza Zoltán Madárgyűrűzési Központ
Kincses László környezeti nevelés
Lendvai Csaba helyi csoportok
Nagy Dénes területvédelem
Nagy Károly Monitoring Központ
Schmidt Emese Csipogó

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növényzeti Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
Imre Tamás • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs**
Máté Bence • **Nehézy László** • **Novák László**
Streit Béla • **Suhayda László** • **Vizúr János**

Grafikusok: **Kókay Szabolcs**, **Matyikó Tibor**,
Zsoldos Márton

Tipográfia: **Gór András**
Tördelés, nyomdai előkészítés: **Kitaibel Bt.**
Szerkesztőségi titkár: **Bányai Lászlóné**
Terjesztés: **Harangi István**

Alapító főszerkesztő: **Schmidt Egon**
Felelős kiadó: **Halmos Gergő** MME ügyvezető igazgató

Nyomás és kötés: **Korrekt Nyomdaipari Kft.**
Felelős vezető: **Barkó Imre** ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatónk:

Vidékfejlesztési
Minisztérium

A címlapon: **Egerészölyv**
– **Lóki Csaba** felvétele

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

Beköszöntő

Magyarország földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően időjárásunkat négy évszak váltakozása jellemzi. Mégis, ezek közül minden bizonnyal a legnagyobb változást, az élet megújulását hozó tavasz beköszöntét várjuk leginkább!

A természet életében az idei télutó alapvetően ugyanazokat az évezredek óta ismétlődő eseményeket hozza: a hó elolvad, a nap egyre melegebben süt, rügy fakad, és a madarak az égi vándorutakon visszatérnek déli telelőterületeikről. Társadalmi tavaszaink már korántsem ilyen állandóak, az idei évkezdett több szempontból is újdonsághoz az MME életében. Soha nem volt még ekkora a várható éves költségvetésünk, ugyanakkor az is igaz, hogy civil szervezetként évtizedekkel ezelőtt sem látott nehézségek sújtják az Egyesületet. A politika jelenlegi passzázselei különösen hátrányosan érintik a természetvédelem ügyét és állami intézményrendszerét. Miközben sorra bocsátják el a minisztériumok, nemzeti parkok, vagy az önállóságát veszített zöld ombudsmani hivatal gyakran évtizedes tapasztalatokkal rendelkező szakembereit, az MME léte és szerepe folyamatosan felértékelődik. Egyszerűen azért, mert a lakosságot, a tagságunkat, az Egyesületet nem lehet elbocsátani. Mi itt voltunk, itt vagyunk, és tesszük, amire a társadalom elismerése és mindennapi támogatása felhatalmaz bennünket – azaz politikától függetlenül, szakmai alapon kiállunk a természet, az élhető magyar táj és az emberek egészséges környezethez való jogának védelmével.

A szakmai és működési kihívásokkal teli évkezdett szerencsére nem érintette, nem érinti a Madártávlat magazint. Egyszerűen azért nem, mert a méltán neves elődök: Schmidt Egon, Péchy Tamás és Ujhelyi Péter főszerkesztők – a tanácsadókkal, a szakmai stábbal és a szerzőkkel közösen – egy olyan lapot alapoztak meg, majd építettek fel, melynek nívója kiállta a múlt évek próbáját. Éppen ezért a januári főszerkesztőváltás gördülékenyen zajlott le, feladatot egyedül a tavaszi lapszám „összerakása” jelentett.

Ennek során némi újításként arra helyeztük – és terveink szerint helyezzük a többi számban is – a hangsúlyt, hogy az újság lapjain keresztül a tagjaink még több információhoz juthassanak az Egyesület olyan alapvető fontosságú, de eddig talán kevésbé „látható” tevékenységi területeinek mindennapjairól, mint: a Monitoring Központ, a Madárgyűrűzési Központ, a helyi csoportok élete, a szakosztályi vagy a környezeti nevelési munka.

A Madártávlat szerkesztői és kiadói csapata nevében szeretnék szép, madármegfigyelési élményekben és családi békében gazdag tavaszt kívánni tagjainknak!

Orbán Zoltán
főszerkesztő
társadalmi kapcsolatok igazgató

A tartalomból

2012 ÉV MADARA
– AZ EGERÉSZÖLYV

4

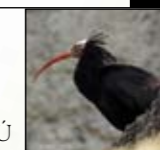
ZÉRÓ TOLERANCIA
A SASMÉRGEZŐKNEK

16

A BEPORZÓ PROGRAM
ELSŐ ÉVEINEK HAZAI
EREDMÉNYEI

TARVARJÚ

18

32 SZUPERNORMÁLIS KACSAK

APRÓVAD-
GAZDÁLKODÁS ÉS
TERMÉSZETVÉDELEM

„TAVASZI MADÁRLES”

37

2012 év madara az egerészölyv

Az egerészölyv a leggyakoribb ragadozómadarunk, a sík- és hegyvidéken egyaránt előfordul, így a laikusok által úton-útfélen látott „sasok” általában ennek a fajnak a képviselői. Ráadásul az egerészölyvek kifejezetten szeretnek is a forgalmas utak, autópályák mellett ücsörögni, hogy a kezelt (legeltetett, kaszált) gyepfelületek nyújtotta könnyebb zsákmányszerzési lehetőséget kihasználják. Azonban nem volt ez mindig így!

A múlt században az intenzív ragadozóüldözés és a fészkelésre alkalmas fák hiánya miatt az Alföld nagy részéről hiányzott a faj, és szinte csak a hegy- és dombvidéki erdős területeken költött.

A TÖRVÉNYES VÉDELEM POZITÍV HATÁSA

A ragadozómadár-pusztítás tiltásának hatására és a II. világháborút követő fásítások eredményeképpen az elmúlt 20-30 év során az egerészölyv visszafoglalta korábbi élőhelyeit, és ma már az alföldi fasorokban és facsoportokban is jelentős számban fészkel.

Legjobb élőhelyei azonban továbbra is azok a természetközeli, mozaikos területek maradtak, ahol nyílt gyepek, szántók és zártabb erdők is megtalálhatóak egymás szomszédságában.

Az egerészölyv néhány tízezer példányra tehető hazai állománya állandó, amely télen feldúsul a hozzánk északról érkező példányoknak köszönhetően, amit számos gyűűzött példány megkerülése is bizonyít. Az egerészölyv hazánkban 1933 óta élvez lelövési tilalmat, 1954 óta törvény által védett, természetvédelmi értéke példányonként 10 ezer Ft.

© ORSIÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

HOGYAN SZAPORODIK?

Fészket szinte kizárólag fákra, általában a lombkorona középső részébe építi. A rendelkezésre álló fák méretétől és ágszerkezetétől függően a fészkek föld feletti magassága akár 3 és 25 méter között is változhat. Fészkelje leggyakrabban 2-3, ritkán 1 vagy 4 tojásból áll, amelyeket általában március végén – április elején rak le. Az átlagosan 35 napig tartó kotlásban mindkét szülő részt vesz, de a tojó lényegesen több időt tölt a fészken. A fiókák júniusban hagyják el a fészket, de ezt követően még több hétig a szülővel maradnak.

MIVEL TÁPLÁLKOZIK?

Nevét arról kapta, hogy fő táplálékát a kisemlősök jelentik, azonban legfontosabb zsákmánya hazánkban nem egy egérfaj, hanem a mezei pocok. Mivel a rágcsálók száma jelentősen változhat egyik évről a másikra, ezért az ölyvek táplálék-összetétele, ezzel párhuzamo-

san a költésbe kezdő párok és a kirepülő fiókák száma is jelentős éves ingadozást mutat. Pocokgradációs években (általában 3-4 évente bekövetkező, robbanásszerű állománynövekedés) az alföldi területeken élő ölyvek szinte kizárólag (70-90%-ban) rágcsálókkal táplálkoznak, nagy hasznot hajtva ezzel a mezőgazdaságnak. A pocokpopulációk összeomlásakor a síkvidékeken is megnő az alternatív zsákmányfajok gyakorisága, amelyek egyébként a hegyvidéki területeken minden évben nagy részét teszik ki a tápláléknak. Így a területtől és az időszaktól függően rovarok, kétlélűek és hullók, vagy kisebb testű madarak is meghatározó részét képezhetik a tápláléknak, de a kisemlősök aránya ilyenkor is jelentős marad (20-40%).

A legfőbb vád, amellyel az egerészölyveket illetik, hogy jelentős kárt tesznek az apróvadállományban. Nem kétséges, hogy az egerészölyvek alkalmilag fácáncsibéket, kisnyulakat is elfogyasztanak, azonban az ölyvek, és általában a ragadozó madarak negatív vadgazdálkodási hatása egyértelműen megkérdőjelezhető, ha figyelembe vesszük az alábbi tudományos kutatásokkal is alátámasztott tényeket.

Az apróvadfajok aránya az ölyvek táplálékában általában

Az egerészölyvnél is előfordulnak meglepő fészkelhelyek, például mesterséges szalakótaodú tetején, ahol a madaraknak alig kétfényérnyi alapra kellett a fészket felépíteni; minden bizonnyal a szűkös helykínálat miatt csak egy fióka tudott felnevelkedni.

1-5% között változik, és még a legpocokínségesebb években, és a legjobb apróvad területeken sem haladja meg a 15%-ot. Ehhez az eleve alacsony arányhoz még azt is figyelembe kell venni, hogy rengeteg apróvad pusztul el a mezőgazdasági munkák miatt, amelyet az ölyvek már eleve döggént fogyasztanak, így a

© CSONKA PÉTER

© CSONKA PÉTER

táplálékvizsgálatok során ez is „apróvadpusztításként” jelenik meg, hiszen a maradványok eredetét már nem lehet tisztázni. Szintén torzítást okoz a táplálékelemzések során, hogy a nagyobb testű apróvadfajok maradványait lényegesen nagyobb valószínűséggel lehet megtalálni és darabszámra elkülöníteni, mint például a kismeszlők, kétéltűek vagy rovarok maradványait.

Az apróvadgazdálkodás és a természetvédelem látszólagos ellentétének feloldását, valamint a közös célok megvalósítását célzó új megállapodás-tervezetről, illetve a szintén ezzel a kérdéskörrel foglalkozó parlamenti LIFE-programunkról a 8–12. oldalon olvashat.

TERMÉSZETVÉDELMI ÉS GAZDASÁGI SZEREPE

Annak köszönhetően, hogy leggyakoribb ragadozómadarunk, illetve hogy táplálékának túlnyomó többségét a mezőgazdasági kártevő kismeszlők teszik ki, a faj sok-sok millió forint rágcsálóirtásra fordítandó költséget takarít meg a gazdáknak, az országnak. Ez az oka annak, hogy az agrár-környezetgazdálkodási program nemtermelő beruházásokra vonatkozó támogatási rendszerében a

Rovarbűvösávós kaszálás

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

rágcsálóirtó ragadozók „munkáját” segítő T-fa kihelyezése is szerepel. Arról nem is beszélve, hogy ez a biológiai védekezés nagyságrendekkel csökkenti a környezet rágcsálóirtószer-terhelését, ami a technológiai fegyelem gyakori be nem tartása mellett éppen a vadászati jelentős apróvadállományra is fokozott veszélyt jelent.

Az egerészölyv a legfontosabb fészékező ragadozómadár faj Magyarországon, mert az általuk évről-évre épített fészékek olyan, saját fészéket nem építő, védett és fokozottan védett fajoknak szolgálnak nélkülözhetetlen tojásrakó helyül, mint a kerecseny, a kabusolyom, a vörös és kék vércse, vagy az erdei fülesbagoly és az uráli bagoly.

MILYEN VESZÉLYEK LESEKEDNEK AZ EGERÉSZÖLYVRE?

A hazai egerészölyvekre valószínűleg a középvezetékű elektromos oszlopokon elszenvedett áramütés jelenti jelenleg a legnagyobb veszélyt, amelynek következtében minden évben ölyvek ezrei pusztulhatnak el. A hazai oszlopokon elszenvedett áramütés jelenti jelenleg a legnagyobb veszélyt, amelynek következtében minden évben ölyvek ezrei pusztulhatnak el. A hazai oszlopokon elszenvedett áramütés jelenti jelenleg a legnagyobb veszélyt, amelynek következtében minden évben ölyvek ezrei pusztulhatnak el. A hazai oszlopokon elszenvedett áramütés jelenti jelenleg a legnagyobb veszélyt, amelynek következtében minden évben ölyvek ezrei pusztulhatnak el.

Az elektromos hálózat mellett a közúthálózat mentén is jelentős pusztulással találkozhatunk, hiszen az út mellett táplálkozó ölyvek gyakran esnek elütés áldozatául.

Szintén komoly veszélyt jelent a ragadozómadarakra a közelmúltban elharapódzott illegális mérgezési hullám. Az elmúlt években több, mint 1000 védett és fokozottan védett madár teteme került elő nagyrészt szándékosan elkövetett mérgezések következtében, sajnos azonban a valós pusztulás ennek többszöröse, hiszen az ilyen esetek nagy részéről sosem értesülnek a természetvédelmi szakemberek. A megtalált tetemek között majdnem 300 (29%) egerészölyv volt, így itt is ez a faj volt a leggyakoribb áldozat.

© MAJERCÁK BERTALAN

© PELLINGER ATTILA

A fenti okoknál ugyan jóval kisebb gyakorisággal, de törvényi védelme ellenére rendszeresen előfordulnak lelőéses, fészékebe lövéses esetek is, amelyek háttérben rendszerint a faj már említett téves vadgazdálkodói megítélése van. Különösen jelentős veszélyforrást jelentene az a törekvés, amely a „túlszaporodásra” és „károkozásra” hivatkozva – több ragadozómadár-faj mellett – az egerészölyvet is legálisan gyéríthetővé kívánna tenni, ami ellen az MME a lehető legtöbb fórumon felemelte és felemeli a szavát (30–31. oldal).

A gyérítés engedélyezése sok más ok mellett azért is lenne különösen veszélyes, mert a vadászok sokszor nem rendelkeznek nagy, speciális gyakorlatot igénylő fajismerettel, így az egerészölyv lelőésének engedélyezésével nagy valószínűséggel számos más védett és fokozottan védett ragadozómadár is áldozatul esne.

MIT TESZÜNK, MIT TEHET A LAKOSSÁG A VÉDELME ÉRDEKÉBEN?

A középvezetékű oszlopok madárbarát átalakítása már három évtizede folyik az MME, az áramszolgáltató vállalatok és a Vidékfejlesztési Minisztérium (illetve a környezetvédelemért felelős elődeinek és területi szerveinek) közreműködésében, azonban becsléseink szerint csak a hazai hálózat mintegy ötödét sikerült ez idáig madárbaráttá alakítani.

A madarak áramütése elleni küzdelemhez továbbra is nélkülözhetetlen a terepen gyűjtött elhullási adatok, hiszen csak

ezek segítségével határozhatjuk be a legveszélyesebb szakaszokat, és a madárpusztítás mértékének ismeretében lobbizhatunk hatékonyan a madárbarát átalakítások gyorsítása érdekében! Vegyen részt Ön is az MME által szervezett, ösztön a lakosság egésze számára meghirdetett Középfeszültségű Oszlop Felmérési (KFO) programunkban!

A mérgezések elleni hatékonyabb fellépés feltétele, hogy a természetvédelmi szervezetek tudomást szerezzenek az ilyen illegális cselekményekről. Ebben az esetben az MME és az együttműködő szervezeteink azonnal feljelentést tesznek a rendőrségnél, és szakértőknek segítik a nyomozást.

Amennyiben több madártetemet észlel környezetében, kérjük, haladéktalanul értesítse az MME-t vagy az illetékes természetvédelmi hatóságot, hogy megtehesse a szükséges lépéseket a további károk elhárítása és a teteszek kézre kerítése érdekében!

Az egerészölyvvel kapcsolatos vad-

gazdálkodói ellenszenvet, a faj túlszaporodásáról és táplálkozási szokásairól elterjedt téves információkat csak tudományosan alátámasztott tényekkel lehet cáfolni. Az MME partnereivel célzott kutatásokba kezd, hogy a faj állományviszonyait, táplálkozási szokásait és az apróvadakra gyakorolt hatásának valódi mértékét tisztázza. Ezekkel a tudományos adatokkal biztosítani szeretnénk, hogy az egerészölyv és az összes többi ragadozómadár-fajunk hazai, törvényes védettsége ne csorbulhasson, amelyre egyébként nemzetközi természetvédelmi egyezmények is köteleznek minket.

Vegyen Ön is részt a ragadozómadarak saszinkronnak nevezett országos januári számlálásán, a júniusi fiókagyűjtési alkalmakon, illetve kapcsolódjon be monitoring programjainkba! Ezekről az eseményekről a honlapunk friss hírek rovatában időben tájékoztatást adunk.

Az egerészölyvek előfordulását jelentősen csökkenti az alföldi területeken, ha nincsenek kiülésre, fészékelésre alkalmas fák a környéken, hiszen a faj előszeretettel vadászik leshelyről, és kizárólag fákra tud költeni.

Ha Ön gazdálkodó, „használja” az egerészölyveket a rágcsálók elleni védekezésre! Helyezzen ki a zsákmányolásukat megkönnyítő T-fákat a földjére, illetve ültessen fákat, mezővédő erdősávokat a terület szélére, hogy tudjanak hol megtelepedni (fészkelni, pihenni, éjszakázni) a ragadozómadarak!

Horváth Márton – Orbán Zoltán

T-fa ragadozómadarak számára

Zéró tolerancia a sasmérgezőknek

Új LIFE-projekt indul a parlagi sasok védelmére

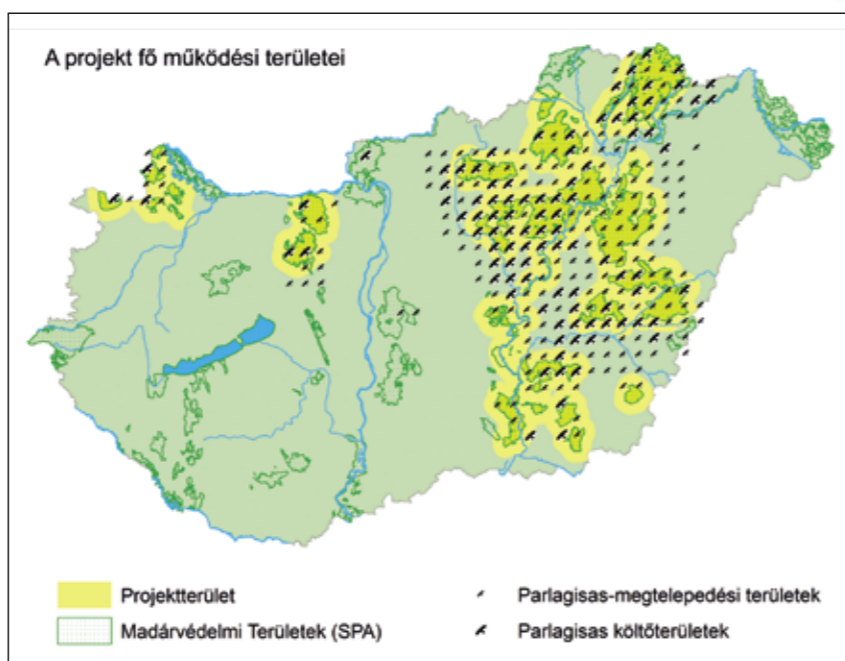
Az Európai Unió LIFE-programja idén 20 éves, amely időtartam alatt Európa-szerte 3506 természet- és környezetvédelmi projektet társfinanszíroztak, mintegy 2,5 milliárd euró értékben. Magyarországi szervezetek 2001 óta pályázhatnak a LIFE Alap támogatására, amely így a Vidékfejlesztési (korábban Környezetvédelmi és Vízügyi) Minisztérium társfinanszírozásával nálunk is a veszélyeztetett fajok és a Natura 2000 területek védelmének fő támogatójává vált az elmúlt évtizedben.

Az MME koordinálásában vagy részvételével ilyen projektek valósultak/valósulnak meg: a parlagi sas (2002-2005), a túzok (2004-2008), a rákosi vipera (2004-2007, 2009-2013), a kerecsensólyom (2006-2010, 2010-2014) és a kék vércse (2006-2009) védelme érdekében. 2012. január 1-ével egy új parlágis sas védelmi LIFE-program indult, amelynek elsődleges célja az illegális mérgezéses esetek visszaszorítása.

A PROBLÉMA

A világszerte veszélyeztetett parlagi sas magyarországi állománya lassan, de folyamatosan nő az 1980-as évek óta. Az Európai Unió állományának kétharmada nálunk fészkel, és 2011-re a költőpárok száma elérte a 140-et. Akkor hol itt a gond? – kérdezhetnénk jogosan.

A probléma – ami sürgős intézkedéseket igényel – 2005-ben jelentkezett először parlagi sasoknál. Ekkor két ismer-

retlen okból elpusztult példány került elő, amelyekről kiderült, hogy mérgezés áldozatai lettek, amelyre az 1970-es évek óta nem volt példa Magyarországon. Ekkor szomorú, de egyedi esetnek gondoltuk ezt. Sajnos nem lett igazunk, mert ezzel az esettel soha nem látott saspusztítás vette kezdetét. 2006-ban 12, 2007-ben 8, 2008-ban pedig már 17 megmérgezett parlagi sasról szereztünk tudomást. A 2008-ban életre hívott Mérgezésellenes Kerekasztal keretében széles körű összefogás jött létre, és az MME, a nemzeti park igazgatóságok, a Nemzeti Nyomozó Iroda, a Vadász-kamara, a környezetvédelmi, vadászati és növényvédelmi hatóságok, valamint állatorvosok együtt kezdtek kampányba a mérgezés visszaszorítása érdekében. A mérgezéses háttérben levő okokról, az ide vonatkozó jogszabályokról, illetve a Mérgezésellenes Kerekasztal akciótervéről a Madártávlat 2008. évi 2. számában olvashatnak.

Az elmúlt négy év szakmai és ismeretterjesztő elemeken alapuló kampányának sikerült a 2005-2008 között exponenciálisan felfutó mérgezési hullámat valamelyest mérsékelni, azonban az esetek korántsem szűntek meg. A legfrissebb, 2012 januárjában elpusztult két sassal (az esetről az MME Hírek rovatban olvashat) már 50-re emelkedett a mérgezés következtében elpusztult és megtalált parlagi sasok száma, ugyanakkor a nem ismert esetek száma ennek többszöröse lehet! Persze nem a parlagi sasok voltak az egyedüli áldozatok, 65 rétisas és több mint ezer más védett és fokozottan védett madár esett mérgezés áldozatul Magyarországon az elmúlt évtizedben. A mérgezéses mellett parlagi sasok lelövése és fészkeik kilövése is előfordult az elmúlt években öt, illetve két esetben. Ezek a nemzetközi szinten is kirívó természetkárosítási esetek nem véletlenül keltették fel az európai döntéshozók érdeklődését, hiszen ha ez a pusztítás folytatódik, akkor több évtizedes természetvédelmi munka eredményét, és a parlagi sas esetében gyakorlatilag az egész EU-s állomány stabilizálódását veszélyeztethetik.

A PROJEKT

„A Parlagi sas védelme Magyarországon” (LIFE10NAT/HU/019) elnevezésű projekt 2012 és 2016 között az MME koordinálásában és nyolc szervezet partnerségében mintegy 2,1 millió euró költségvetéssel valósul meg. A költségvetés 75%-át az Európai Unió, 8%-át a Vidékfejlesztési Minisztérium, míg a maradék 17%-ot a projektpartnerek saját költségvetésükből finanszírozzák. A projekt 33 különböző akcióból áll, amelyek az alábbi fő tevékenységeket foglalják magukban.

Feltárjuk az eseteket

Egyes spanyolországi becslések szerint, ha nem történnek célzott felmérések, akkor a madármérgezéses esetek mindössze mintegy 15%-áról szereznek tudomást a hatóságok, így az esetek többségében esélye sincs cselekedni az illetékes szervezeteknek.

A projekt keretében a partner nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi őrszolgálat, illetve az MME munkatársai és önkéntesei az eddigienél is fokozottabban ellenőrzik a parlagi sasok ismert territóriumait és megtelepedési területeit. A hagyományos terepi ellenőrzések mellett speciálisan erre a célra kiképzett kutyás egységek is fognak járőrözni a kiemelt fontosságú területeken, hogy az elpusztult madarakat, illetve a mérgezett csalétket még nagyobb eséllyel megtaláljuk. Ezt a módszert már több országban sikerrel alkalmazzák a mérgezéses esetek felderítése és visszaszorítása céljából, azonban hazánkban ez lesz az első ilyen kezdeményezés.

Kezeljük a sérült madarakat

Az élve megkerült, sérült védett madarak – és így a parlagi sasok – állatorvosi kezelésének problémája régóta nincs teljes körűen megoldva, hiszen mindössze néhány erre specializálódott mentőállomás található az országban. Az egyes példányokat a megtalálás helyétől akár több száz kilométerre is el kell szállítani, amely egyrészt a madarak túlélési

esélyét jelentősen csökkenti, másrészt a civil megtalálóknak, de sokszor még a hivatásos természetvédőknek sincs erre lehetőségük.

A már meglévő madármentő központokkal történő együttműködésben egy olyan állatorvosi hálózatot kívánunk kialakítani, amelynek az ország minden megyéjében van felkészített képviselője, akik a

© Kovács András

sérült madarak elsősegély jellegű ellátását el tudják végezni. A hálózat kiépítését és a tagok speciális képzését a Fővárosi Állat- és Növénykert állatorvosai végzik.

A nyomozások szempontjából szintén fontos az elpusztult példányok minél gyorsabb és szakszerűbb kórbonctani és toxikológiai vizsgálata, így azon madártestetek esetében, amelyeknél valamilyen bűncselekmény gyanúja merül fel, az állatorvosi vizsgálatokat szintén együttesen a Fővárosi Állat- és Növénykert állatorvosai koordinálják, akik az eredményeket haladéktalanul megküldik a hatóságok számára.

Felelősségre vonjuk az elkövetőket

A több mint 150 regisztrált mérgezéses esetből eddig mindössze egyetlen esetben szabtak ki felfüggesztett szabadságvesztést (egy vadőr, egy vadászmester és két társuk ellen szándékos mérgezés miatt), illetve egyetlen esetben jelentős pénzbírságot (egy gazdálkodó ellen mintegy 15 millió Ft értékben gondatlanságból elkövetett mérgezés miatt). Ebből is látszik, hogy az illegális mérgezéseket elkövető személyeket hagyományos nyomozási eljárások során rendkívül

nehéz felderíteni, illetve a bűncselekményt rájuk bizonyítani.

Ezen okból a projekt keretében partnerként működünk együtt a Nemzeti Nyomozó Irodával, akik országosan segítik, illetve súlyosabb esetekben saját hatáskörben végzik is a nyomozásokat, hogy lehetőleg több precedens értékű ítélet is születhessen a projekt időtartama alatt. A Nemzeti Nyomozó Irodával közösen kidolgozzuk a mérgezéses esetek felderítése során alkalmazandó pontos protokollt, amely a bejelentések kezelésétől a helyszínelésen és a nyomozáson át egészen az alkalmazandó jogszabályokig összefoglalja a lehető leghatékonyabb eljárási sort. A protokoll megismertetésére képzéseket szervezünk a természetvédelmi őrszolgálat, a helyi rendőrkapitányságok, illetve a bírósági és hatósági jogászok részére is.

Követjük a sasokat

A lehető legaktívabb terepi jelenlét ellenére is csak korlátozott mennyiségű adatot gyűjthetünk a sasok mozgásáról és így az őket veszélyeztető tényezőkről is, hiszen a Kárpát-medence potenciális élőhelyeinek csak egy kis részét tudjuk rendszeresen ellenőrizni. Emellett számos fontos élőhelyről nincs is tudomásunk, hiszen az állomány növekedésével párhuzamosan sok időszakos megtelepedési terület költőterré válik, ahonnan így kiszorultak a fiatalok, és új megtelepedési helyeket kellett találniuk.

© CZIBALL GYULA

Az elkövetkező három évben 30 fiatal parlagi sasra helyezünk műholdas nyomkövetőt, hogy pontosan fel tudjuk térképezni a kirepült madarak megtelepedési területeit, valamint hogy probléma (pl. mérgezés) esetén azonnal be tudjunk avatkozni. Az új típusú nyomkövetők már óránként tudnak GPS-pontosságú adatokat szolgáltatni, és a napelemeknek köszönhetően sok éven keresztül is működhetnek, így a korábbi jelölésekhez képest nagyságrenddel több és pontosabb adatot kaphatunk a fiatal madarak mozgásáról. A beazonosított kulcsterületeken rendszeres terepi ellenőrzéseket tartunk, hogy a veszélyeztető tényezőket beazonosítsuk, és lehetőleg el is hárítsuk.

Gyűjtjük és értékeljük az adatokat

A nyomozásokat és a védelmi munkát is gyakran akadályozza, hogy az illetékesek nem mindig rendelkeznek a legteljesebb körű, vagy legfrissebb információkkal a bűncselekmények körülményeivel, illetve a parlagisas területek ellenőrzöttségével kapcsolatban.

A projekt keretében online adatbázisokat fejlesztünk, amelyekhez a különböző jogosultságú felhasználók eltérő mélységig férhetnek hozzá. Így egy külsős felhasználó „csak” az adatokból készült országos kimutatásokat, áttekinthető térképeket láthatja, míg a megfelelő

jogosultsággal rendelkező partnereink hozzáférnek az illetékességükbe tartozó alapadatokhoz is. Azaz például a Nemzeti Nyomozó Iroda projekten dolgozó munkatársa meg tudja nézni a regisztrált mérgezéses eseteket a bejelentő adataitól a laborvizsgálatok eredményéig, vagy az illetékes nemzetipark igazgatóság kijelölt munkatársa láthatja, hogy a működési területükön található parlagisas területek ki, mikor és milyen eredménnyel ellenőrizte.

Segítjük a sasokat

A parlagi sasok egyes példányainak túlélését, vagy sikeres költését továbbra is segítjük a hagyományosnak tekinthető védelmi intézkedésekkel, hogy a kisméretű populációra nézve a jelentős pusztulást okozó mérgezések és lelövések hatását kompenzáljuk.

A veszélyeztetettnek ítélt fészkeket leginkább olyan önkéntesekkel kívánjuk őriztetni, akik hozzáállása a jövőben segítheti a parlagi sas védelmét. Így például a vadgazdálkodást, mezőgazdálkodást, erdészetet vagy biológiát tanuló diákokat, hallgatókat külön fel is kérjük a részvételre, de természetesen minden önkéntest szívesen látunk.

A Jászsági Madárvédelmi Területen, ahol jelenleg az ország legsűrűbb, költő parlagisas állománya található, illetve ahol a legtöbb mérgezéses eset is történt az elmúlt években, téli etetéssel kívánjuk a madarakat biztonságos körzetben tartani. A téli etetés természetvédelmi megítélése jelenleg nem teljesen egyértelmű, így itt azt is szeretnénk objektíven megvizsgálni, hogy régiós szinten milyen hatása van az etetésnek a ragadozómadár-populációkra, azaz hogy több madár tartózkodik-e emiatt a régióban, illetve,

© ORBÁN ZOLTÁN

© HORVÁTH MÁRTON

hogy azon belül mennyire koncentrálja a madarakat az etetőhely környékére.

A biztonságosnak ítélt potenciális költőhelyekre 100 stabil műfészkek kihelyezésével próbáljuk odacsábítani a madarakat, hiszen az instabil fészkek viharok miatti leszakadása, illetve a forgalmas helyeken költő párok emberi zavarása (esetleg szándékos pusztítása) okozza leggyakrabban a költések meghiúsulását.

Eloszlatjuk a tévhiteteket

A mérgezések hátterében leggyakrabban az a tévhit áll, miszerint az apróvadakban, háziállatokban, vagy halakban esetlegesen kárt okozó ragadozók az ezekkel folytatott rentábilis gazdálkodást ellehetetlenítik, illetve hogy ezek hatását a mérgezésekkel lehet a legegyszerűbben csökkenteni. Így sokszor nem is a ragadozómadarak az illegális mérgezések célpontjai, hanem a legálisan is gyéríthető rókák és varjúfélék, azonban a nem szelektív mérgek környezetbe juttatásával a védett értékeket és az embereket is veszélyeztetik az elkövetők.

Az apróvad- és ragadozóállományok, illetve az élőhelyi változók kapcsolatát az országosan elérhető adatsorok tudó-

Műholdas adó felhelyezése parlagi sasra

© ORBÁN ZOLTÁN

mányos feldolgozásával kívánjuk megvizsgálni, és bebizonyítani, hogy az apróvadállomány csökkenése mögött elsődlegesen élőhelyi problémák állnak, amelyek kezelése a természetvédelemnek és a vadgazdálkodásnak közös érdeke. Az országos elemzések eredményeit a Jászsági Madárvédelmi Területen konkrét élőhelykezelések és alternatív ragadozógyérítési módszerek hatékonyságának a vizsgálatával kívánjuk demonstrálni.

Tájékoztatjuk az érdekelteket és a nagyközönséget

A szakmai akciók csak úgy hozhatnak tartós eredményt, ha azokat megismertetjük a nagyközönséggel, illetve kiemelten a legfontosabb érdekcsoportokkal (természetvédőkkel, vadgazdálkodókkal, mezőgazdálkodókkal, rendőrökkel).

A projekt sokszínű akcióit a www.imperialeagle.hu honlapon sok újszerű webes lehetőséggel tesszük elérhetővé

(ezen a helyen jelenleg még a 2002-2005 közötti projektről olvashatnak, de nyárra egy teljesen új honlaprendszert építünk ki). Így például Google térképen követhetjük a nyomkövetős sasokat, megnézhetjük webkamerák segítségével egy parlagisas család és a sasetetőhely mindennapjait, adatokat tölthetünk fel vagy le, kisvideókat és filmeket nézhetünk a projekt látványosabb akcióiról. A projektről rendszeresen beszámolunk a médiában, általános és célcsoportoknak szóló kiadványokat adunk ki, illetve szakmai fórumokat szervezünk.

A Jászsági Madárvédelmi Területen a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság tulajdonában, és az MME üzemeltetésében kialakítjuk a Parlagi Sas Látogató Központot, ahol kiállítás, előadóterem, tanösvények és – terveink szerint – szálláslehetőség várja majd az érdeklődőket.

Horváth Márton

A partnerek

- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
- Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság
- Fővárosi Állat- és Növénykert
- Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
- Nemzeti Nyomozó Iroda
- Jászberényi Állat- és Növénykert
- Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
- Országos Magyar Vadászkamara
- Természetfilm.hu Egyesület

Modern eszközök a madármonitoring szolgálatában I.

Online adatbázisok

Ha a madárszámlálási programokat és a felmérőket segítő modern eszközöket szeretnénk bemutatni, talán ésszerűbb lenne nem az online adatbázisokkal kezdeni, hanem a terepi munkát segítő eszközökkel (GPS-ekkel, mindent tudó okostelefonokkal, lézeres távolságmérőkkel, digitális fényképezőgépekkel, vagy a legújabb távcsövekkel). Magam is így gondolom, de ez esetben hamarabb volt az ötlet, hogy az Interneten elérhető adatbázisainkról írjak, mint az, hogy legyen egy sorozat a munkánkat segítő korszerű eszközökről. Így aztán kezdjük azzal, ami a madármonitorozó munka másik végét, az adatok feldolgozását és az eredmények bemutatását segíti.

Néhányan talán még emlékeznek a Madártávlát 2006/3. számában „A fehér gólya és az Internet” címmel megjelent cikkre, melyben az akkor még alig egy-éves gólyafészkek-adatbázist mutatuk be. Akkor megemlítettünk néhány okot, hogy miért is tartjuk hasznosnak az interneten keresztül hozzáférhető adatbázist. Nem véletlen, hogy az első online adatbázisunkat a fehér gólyának szenteltük, hiszen kevés hasonlóan népszerű, mindenki által ismert madárfaj

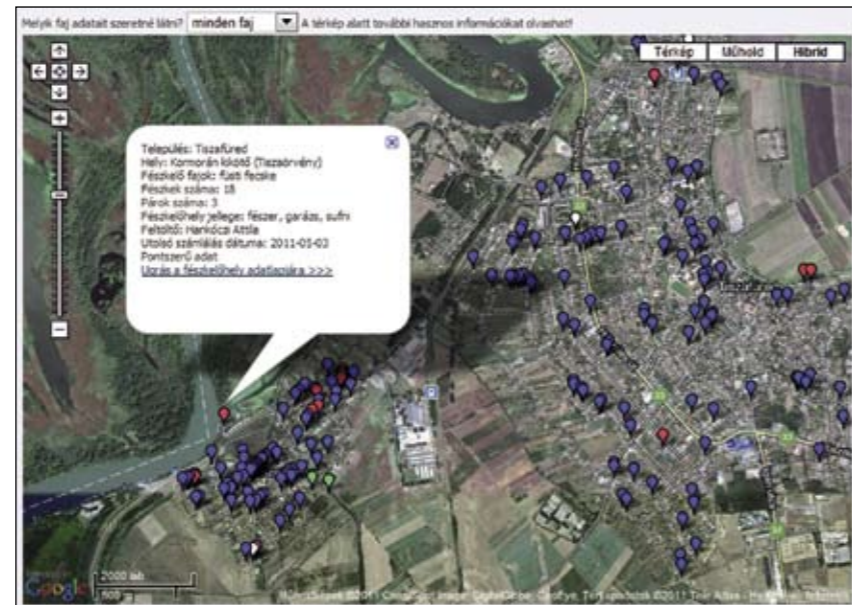
létezik, melynek felmérésébe, fészkeinek és fiókáinak megfigyelésébe bevonhattuk volna a lakosságot is. Az említett 2006-os cikk idején 11 750 költési eredmény, 1234 db fotó, valamint több ezer napi megfigyelési adat volt feltöltve, s azt reméltük, hogy a honlap és az adatbázis országosan ismertté válik, s az interneten keresztül az emberek azon tömegeit is elérjük, akiket korábban nem, s olyanokat is bevonhatunk a gólyafészkek megfigyelésébe, akik maguk sem gondoltak volna erre. Talán szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy ma már a **golya.mme.hu** az egyik legismertebb hazai webes adatbázis, ha az élőlényekkel kapcsolatban gyűjtött adatokról van szó. Valószínűleg sokat köszönhe-

tünk annak, hogy 2008 óta gólyakameráink előben közvetítik híressé vált lakóik mindennapjait, s ez is hozzájárult ahhoz,

A fehérgólya adatbázis: az első és legnépszerűbb

Fészkelőhelyek a Fecskefigyelő adatbázis térképén

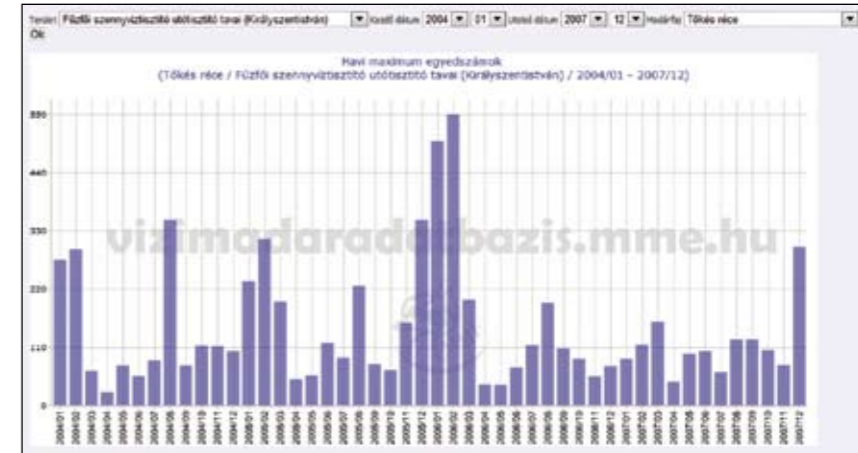
A madár- és más állatfajok állományait felmérő monitorozó munka korántsem száraz, unalmas tevékenység, hiszen itt is alapvetően terepi madarászásról, élőlények megfigyeléséről van szó, amit az különböztet meg a hagyományos túrázástól, hogy a megfigyelési adatokat itt strukturáltan gyűjtjük. A madár-, kétéltű- és hullőfelmérésben való részvétel ideális környezeti nevelési és szabadidő-szervezési tevékenység is, melynek online adatfeltöltési része is fontos nevelési, oktatási és szocializációs eszközt jelent a pedagógiai munkában. Ennek megalapozását, iskolai bevezetését segíti elő a kimondottan gyerekek és pedagógusai számára meghirdetett madárvonulás-figyelő „Tavaszi madárles” program, melyről a Környezeti nevelés rovatban olvashat a 37-39. oldalon.

hogy sokakból gólyafigyelő és adatközlő legyen. A honlapnak (itt, és a későbbi hivatkozásoknál is) a kézirat leadásáig mintegy 550 ezer egyedi látogatója volt, akik 5 millió oldalletöltést generáltak, az adatbázisban pedig már 56 684 költési eredmény, 23 900 fotó és 21 293 napi megfigyelési adat hozzáférhető.

Ezek az eredmények is megerősítettek bennünk azt az elhatározást, hogy további monitoring programjaink adatbázisait is elérhetővé tegyük az interneten keresztül. Így 2009 második felében elkészítettük az **ODÚ adatbázist (odudatbázis.mme.hu)**, ami a mesterséges odúknak, költőládáknak, műfészkeknek fészkelő madarak költését vizsgáló és az odútelepeket működtető MME helyi csoportok számára készült, de ma már más szervezetek is használják. Jelenleg 101 odútelep, 1400 odú 9500 ellenőrzési adata található meg benne.

Mivel 2010 a fecskék védelmének éve volt, így ennek apropóján egy olyan adatbázist fejlesztettünk, és indítottunk útjára, melybe mindenki tölthet fel adatokat, aki figyelemmel kíséri a fecskék életét az érkezéstől a távozásukig (**fecskefigyelo.mme.hu**). Természetesen a **Fecskefigyelőt** is hosszú távon szeretnénk működtetni, hogy a jövőben folyamatosan rendelkezünk adatokkal állományaik aktuális helyzetéről. Eddig 4040 különböző adatot töltöttek fel (tavaszi érkezések, fészkelőhelyek és azoknál végzett számlálások, megfigyelések).

2010-ben a Szlovák Madártani Egyesülettel (SOS) partnerségben megvalósított pályázati projekt keretében (*Közös online madártani adatbázis létrehozása (HUSK 08/01/148)*) elkészítettük a **Vízimadár online adatbázist (vizimadardatbázis.mme.hu)**, melybe minden olyan területről várjuk a számlálások adatait, melyeken kisebb, vagy nagyobb számban rendszeresen előfordulnak vízimadarak és a jellemzően vizes élőhelyekre jellemző madárfajok. A vízimadarak számlálása különböző programok keretében több évtizede zajlik, időnként megváltozott programnevekkel (*Vízimadár-szinkron, Vizes és pusztai élőhelyek felmérése, Vonuló Vízimadár Monitoring*), de csaknem azonos módszerekkel.

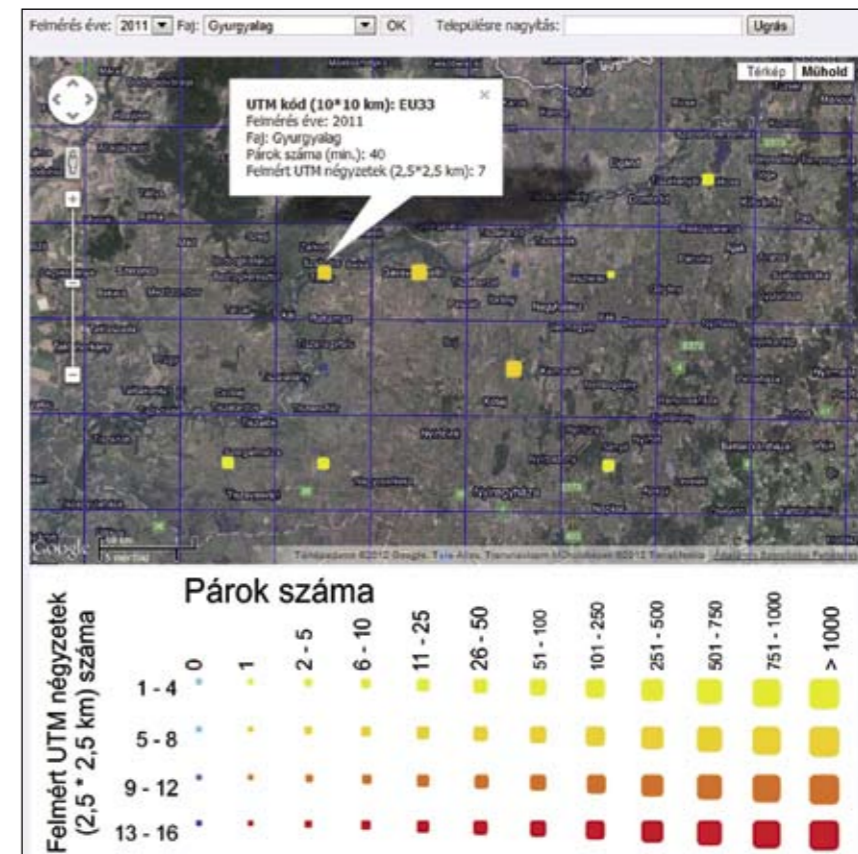

Interaktív grafikon a Vízimadár-adatbázisban: ami egy újságban statikus, az a weben látványosan mozog

Az MMM felmérések eredményei is megjeleníthetők interaktív grafikonokon. Itt éppen a fűri fészkelési időszakban mért országos állományváltozása látható

Az RTM program 10x10 km nagyságú UTM négyzetekre összevont állományadatai fajonként térképen is megjeleníthetők. Itt a gyurgyalagok 2011. évi térképéről látható részlet

Az elmúlt egy évben 250 mintaterület (folyószakaszok, halastavak, szikések, mocsarak, bányatavak stb.) 3284 alkalommal végzett vízimadár-számlálásáról töltötték fel 538 153 adatot.

Szintén az előbb említett projekt részeként készült el a *CR-Birding* adatbázis (cr-birding.mme.hu), melybe a színes gyűrűvel és más színes jelöléssel ellátott madarak megfigyelési adatai tölthetők fel. Ebben jelenleg 15 898 jelölt madár 43 385 megfigyelési, vagy jelölési adata található meg.

Még mindig 2010-nél maradva: a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság megbízásából, a Duna mentén működő nemzeti parkok összefogásában megvalósuló DANUBEPARKS projekt keretében dolgoztunk a *nemzetközi rétisas-adatbázison* (whitetailedeagle.mme.hu), melybe eddig 7 országból 1426 rétisasköltési adatot és 613 megfigyelési adatot töltöttek fel.

2011-ben az MME, az Erdélyi Kárpát Egyesület Szatmárnémeti (EKE) és a Román Madártani Egyesület (SOR) partnerségében megvalósult pályázati projekt során készítettük el két legfontosabb monitoring programunk online adatbázisát (*Határon átnyúló madártani monitoring hálózat és on-line adatbázis fejlesztése [HURO/0901/098/1.3.1.]*).

A *Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM)* program online adatbázisa (mmm.mme.hu) közel ezer önkéntes felmérőnk 1999 óta gyűjtött adatait tartalmazza, s lehetőséget teremt, hogy a jövőben felmérőink közvetlenül az interneten keresztül tölthessék fel adataikat. Jelenleg 6590 terepnapló 487 895 megfigyelési adatát és 639 462 fajfelismerési adatot tartalmaz.

A *Ritka és Telepesen Fészkelő Madarak Monitoringja (RTM)* a 90'-es évek elejétől működtetett programunk, s 2011 végére készítettük el adatbázisát (rtm.mme.hu), melybe a néhány hónapos tesztidőszak alatt 9495 költést összesítő adatot töltöttünk fel (2,5x2,5 km-es UTM négyzetekre vonatkozó összesítések). 2012 első félévében ebbe az adatbázisba is több százezer, az elmúlt két évtizedben gyűjtött adatokból töltöttünk majd fel.

Az MME Kételtű- és Hüllővédelmi Szakosztálya a Monitoring Központtal együttműködve a tavalyi évben indította el a két állatcsoport országos online felmérését, amiről a 24–27. oldalon olvashat.

Az elmúlt néhány évben végzett fejlesztéseknek köszönhetően ma már minden fontosabb monitoring programunk adatbázisa elérhető az interneten, s a jövőben induló programjainkat már eleve úgy tervezzük, hogy az induláskor elérhetőek legyenek.

Adatbázisainkba csak regisztrált felhasználók tudnak adatokat feltölteni, saját adataikat lekérdezni, de, természetesen, aki regisztrált az egyikbe, az mindegyikbe ugyanazzal a felhasználói adatokkal tud belépni. Eddig 6800 felhasználó regisztrált valamelyik honlapunkon, s ez a szám minden valószínűséggel tovább fog növekedni. Vegyünk sorra néhány szempontot, melyek miatt fontosnak éreztük az online adatbázisok fejlesztését, és amiért előnyös azok működtetése!

- Bár az adatbázisok tervezése és a fejlesztések sok időt és jelentős anyagi ráfordítást igényelnek, elkészülésük után már jóval kevesebb energiával üzemeltethetőek, és használatuk sokkal hatékonyabb, mint a monitoring programok és adatbázisaink hagyományos működtetése.
- Azzal, hogy az adatok feltöltésébe felmérőinket is bevonjuk, a programokat irányító szakemberek sokkal több időt fordíthatnak az adatok kiértékelésére, az eredmények bemutatására, a programok továbbfejlesztésére és menedzselésére.
- A felhasználók egyszerűen férhetnek hozzá saját felméréseik adataihoz (lekérdezésekkel, exportálással), még azokhoz is, melyeket a Monitoring Központ munkatársai dolgoztak fel.
- Az adatbázis programozásának köszönhetően azonnal láthatóak az aktuális eredmények, s mindenki számára érdekes statisztikai adatot tekinthet meg (összesítő térképeken, interaktív grafikonokon).

- A felhasználók hozzáférési jogosultságai biztonságosan és több szinten szabályozhatóak.
- A Google Maps különböző nézetei (térkép, műhold, domborzat) jó minőségű térképi felületet nyújtanak az adatok feltöltése során a mintaterületek megjelenítéséhez és az eredmények térbeli bemutatásához is.
- Az interaktív grafikonokon szinte végtelen számú lekérdezés jeleníthető meg a felhasználó általi beállításoknak megfelelően.
- Az internetes adatközlés lehetőségével és az eredmények újszerű bemutatásával olyan emberek is bevonhatóak munkánkba, akiket a hagyományos eszközökkel korábban nem értünk el.

Természetesen a fejlesztéseket 2012-ben is folytatjuk, elkészítünk még néhány hiányzó adatbázist, és újabb funkciókkal bővítjük a már működőket. Fontosnak tartjuk, hogy a tucatnyi különálló adatbázist ne csak az egységes felhasználói adatok kössék össze, hanem egy közös és felhasználóbarát felület is, ahol egy helyen érheti majd el minden felmérőnk minden saját adatát.

Legyen Ön is madárszámláló, ismerkedjen meg adatbázisainkkal!

Ha Ön korábban még nem kapcsolódott be felméréseinkbe, de szívesen áldozna szabadidejéből a madarak, vagy más állatcsoportok (lásd a 24–27. oldalon) számlálására, s rendelkezik is az adott programhoz szükséges fajismerettel, akkor látogassa meg adatbázisainkat, ahol a programismertető oldalakon megszerezheti a szükséges információkat! Jelentkezésüket a monitoring@mme.hu e-mail címen várjuk. Aki korábban már részt vett az általunk szervezett felmérések valamelyikében, azokat arra buzdítjuk, hogy folytassák a megkezdett munkát, s használják adatbázisaink szolgáltatásait!

Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik megfigyeléseikkel és adataikkal segítették eddigi munkánkat!

Nagy Károly

A MAGA NEMÉBEN EGYEDÜLÁLLÓ

EL SWAROVISION. KIMAGASLÓ TECHNOLÓGIÁVAL RENDELKEZŐ TÁVCSŐ

Olyan éles. Olyan kontrasztgazdag. Olyan egyedülálló. Az EL SWAROVISION sorozat mérföldkövet jelent a nagy távolságú optikában. Minden egyes távcső egy mestermű a precizitás és az innováció terén. A csúcsmínőségű optikának köszönhető a tökéletes kontraszt a látómező legészéleig, a kiemelkedő színhűség, a gyönyörű színek és a 100%-os széles látószögű látómező még szemüvegeseknek is. Az egyedülálló markolatnak köszönhetően az EL SWAROVISION távcső kényelmes fogást biztosít minden kéznek.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK KG
Tel. +43/5223/511-0
info@swarovskioptik.at
facebook.com/swarovskioptik

EL42 SWAROVISION
EL50 SWAROVISION
EL32 SWAROVISION

SWAROVSKI OPTIK

MADARÁSZ ÖKO-TÚRÁK AZ MME SZERVEZÉSÉBEN

Madármegfigyelések, erdei séták, ritka fajok, védett területek...

Az MME az ország legérdekesebb tájaira hívja a kirándulni vágyókat! Az egyedi kirándulások kis és nagy csoportok számára egyaránt elérhetőek, a túrák kombinálhatóak. Területenként választhatóak az útvonalak az egyéni érdeklődés és az évszakok változatossága szerint, így a hegyvidéki madarakat és a pusztai fajokat is megismerhetik a túrázók. Túráink során nem csak érdekes madárfajokat, élőhelyeket ismerhet meg a látogató, hanem betekintést kaphat az MME munkájába is, amivel óvjuk hazánk veszélyeztetett madárfajait és azok élőhelyeit.

A programokról részletes információ található honlapunkon:
www.mme.hu > Támogatás > Öko-túrák

Jelentkezés és további információ:
Fatér Imre, ökotúra-vezető és szervező
Telefon: 06-30/445-6856
E-mail cím: birding@mme.hu

A Beporzó program első éveinek hazai eredményei

A mézelő méhek állományának drasztikus csökkenése egész Európában és Észak-Amerikában komoly riadalmat okozott néhány éve. Egyes mérések szerint az amerikai méhpopuláció nagysága 2004 óta felére csökkent egy súlyos, világméretű járvány kapcsán, amely Európában is jelentősen megtizedelte ezt a rovarcsoportot. Einstein jóslata szerint, ha a méhek eltűnnek, az emberi fajnak négy éve van hátra a kipusztulásig.

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

A '90-es években Amerikában létrehozott Bioszféra 2 (mesterséges ökoszisztéma) program sok egyéb mellett azért bukott meg, mert a mesterséges környezetben rövid idő alatt kipusztultak a beporzó rovarok, aminek következtében a kísérletben szereplők egyik elfoglaltsága a növények kézi beporzása lett.

A hazai viszonyokat tekintve szerencsére még kedvező helyzetről beszélhetünk. A mézelő méhek számát tekintve a legfrissebb adatok szerint a világon nálunk a legnagyobb a méhsűrűség. Országos átlagban 10 méhcsalád jut 1 km²-re, több dunántúli megyében ennél is több, például Zalaiban ennek éppen a duplája. Ennek a kedvező helyzetnek a megtartása, a méhegészségügyi gondok kezelése és megelőzése érdekében viszont fontos lenne a jogi szabályozás kérdésének rendezése.

A Beporzó programot a Syngenta indította 2009-ben. A program célja, hogy a természetes vad beporzók számának növekedését segítse virágban gazdag méhlegelő (általában pillangós virágú növények) telepítésével, jórészt mezőgazdasági környezetben. A méhlegelő gazdagabb rovarfaunája az ezekkel táplálkozó rovarevő énekesmadarak megtelepedését is segíti (erről a 29. oldalon, a Madártani Tájékoztató rovat-

ban olvashat), nem mellékesen pedig az apróvadállománynak (fogoly, mezei nyúl, fácán) is kedvező életfeltételeket teremthet a mezőgazdasági környezet mozaikosabbá tételével. Ha hagyjuk a vetést magot érlelni, a magevő énekesek táplálkozását is elősegíthetjük. A beállt

A Beporzó programban kiemelt szerepet kapnak a poszméhek (vagy dongók, kinek mi szimpatikusabb), mivel kedves, jól megfigyelhető, viszonylag könnyen határozható csoport. Testüket szőr fedi, melynek mintázata igen változatos, és széppé is teszi őket. Nagyobb testméretük miatt egyes fajok (földi poszméh) a hideget is jobban bírják, alacsonyabb hőmérsékleten is repülnek. A kisebb, maximum néhány száz fős családok többnyire föld alatti járatokban élnek, ezért földmunkák által nem érintett, bolygatatlan élőhelyeket igényelnek. A következő évet csak a királynők élik meg, és alapítanak azután új családot. Magyarországon 25 fajuk ismert, kiegészítve 6 kakukk (ál-) poszméhfajjal. Utóbbiak, kakukk módjára, a gazda fészkebe rakják le petéiket, melyeket aztán a dolgozók szépen felnevelnek. A poszméhek 8 hazai faja védett, közülük több is veszélyeztetett, és sajnos némelyikük már el is tűnt a hazai faunából.

méhlegelőn elszaporodhatnak a kistesztű gerincesek, ami a ragadozómadarak számára is kedvező életfeltételeket biztosít. Megfelelő elhelyezéssel egyéb funkciókat (talajvédelmi, erózióvédelmi, vadföld, takarmány) is adhatunk az ültetvénynek.

Méhlegelő-telepítések 2011-ig 15 megyében, több mint 100 helyen történtek. Ezekben a helyeken kontrollterületeket is kijelöltek. A területbejárások során mind a vetett, mind a kontrolltáblák biológiai sokféleségét is értékeltük, összehasonlítva a természetes beporzók egyedszámát. A mérések alapján a poszméhek száma 6-15, a méheké 4-7, a földben lakó méheké 2-3, a lepkék száma pedig 3-4-szeresen nagyobb egyes időszakokban a vetett méhlegelő-keverékekben, mint a kontrollterületeken. A zengőlegyek esetében hasonló állományalakulási tendenciát tapasztaltunk. A nagytáblás mezőgazdasági növénykultúrák között elhelyezett telepítéseinken a poszméh-fajok száma és egyedszáma is alacsony volt. Ugyanakkor a változatos tájszerkezetű, mozaikos, kisparcellás területeken kialakított pillangóssávokban a sok faj magas egyedszámmal is párosult. Erdei környezetben alacsonyabb fajsámságot, de nagy egyedszámot mértünk. Az eddigi vizsgálatok egyik legfontosabb ered-

ménye az volt, hogy bebizonyosodott: az egybefüggő területeken méhlegelő szegélytelepítésével olyan élőhelyszigetek hozhatóak létre, melyek a monokultúrás nagytáblák faj- és egyedszámát is növelik. A program során eddig a hazai fajok több, mint felét észleltük, köztük több kuriózumot is. A Kis-Balaton környezetében több helyről – többek között Fenékpusztáról is – előkerült egy igazi ritkaság, az 50 000 Ft-os természetvédelmi értékű délvidéki poszméh.

A Beporzó programmal kapcsolatban a poszmehlegelo@gmail.com címen kérhető további információ.

Benke Szabolcs

A virágok beporzásában a családi közösségekben élő méhek (és számos más ízeltlábú) mellett magányosméhfajok is részt vesznek. Ezek a kis és közepes méretű rovarok szívszálnyitól kisujjvastagságig terjedő, néhány centiméter mély, földbe, épületek vályogfalába kapart járatokba hordják a virágpórt, ezekre petéznek, majd a bölcsőt sárral tapasztják le. Meglehetősen alkalmazkodóképes állatok, ezért ha nem találnak járatkészítésre alkalmas falakat, akkor bármilyen kis üregben: kerti asztalon felejtett pumpa tömlőjében, kulcslyukban, szélharang csövecskéiben, vagy a nádtetőkben is képesek megtelepedni. Sajnos a városok mellett a falusi környezetből is mindinkább eltűnő hagyományos építkezés miatt ez az állatcsoport egyre

kevesebb szaporodóhelyet talál magának, ezért Nyugat-Európában kidolgozták az utódnevelésüket segítő eszközcsoportot: a darázs-garázsokat. Ezekről részletesen olvashat a honlap: www.mme.hu > Napi madárvédelem > Más fajok védelmi eszközei > Darázs-garázs, bogártanya és Fantasztikus farakás oldalain.

Orbán Zoltán

Kedvcsinálónak egy kis képes határozó a leggyakoribb hazai fajokról:

Földi poszméh (*Bombus terrestris*)

Mezei poszméh (*Bombus pascuorum*)

Erdei poszméh (*Bombus silvarum*)

Kerti poszméh (*Bombus hortorum*)

Kövi poszméh (*Bombus lapidarius*)

Egy igazi ritkaság: délvidéki poszméh (*Bombus argillaceus*)

Tarvarjú

Kipusztult, vagy sosem költött Magyarországon?

A tarvarjú (*Geronticus eremita*) magyar neve ellenére nem varjúféle, hanem íbisz. Magyarország madarainak névjegyzékében nem találkozunk ezzel a madárral, mivel eddig még nem sikerült bizonyítani múltbeli előfordulását. Herman Ottó nyelvi emlékek alapján feltételezi korábbi Tolna megyei költését, és az Alföldön való előfordulását is. Ezeket a nagyon is hihető előfordulásokat azonban konkrét bizonyítékok azóta sem tudták megerősíteni.

Érdekes, hogy a tarvarjúra vonatkozó első magyar nyelvi emlék 1550-ből származik, tehát öt ével korábbi, mint ahogy a nemzetközi irodalomban az első róla szóló leírás megjelent. A tarvarjú eredeti elterjedési területe Marokkó atlanti partjaitól egészen Szíriáig terjedt egy viszonylag keskeny, a Földközi-tenger mellékén húzódó sávban. Areáját valamikor kiterjesztette, és Dél-, ill. Közép-Európa nagy részén megtelepedett, mint fészkelő madár. Feltételezések szerint közép-európai élőhelyeit a Duna mentén hódította meg.

A tarvarjú sziklafalak párkányain, maga által épített fészkekben, telepesen költ. Valamikor – viszonylag nagy – európai elterjedési területe sosem volt összefüggő, mert speciális igényei miatt csak folt-szerűen tudott megtelepedni. Európából

a 16-17. században kipusztult. Ennek legfőbb oka a túlzott mértékű hasznosítás volt, azaz a fiókák és a felnőtt madarak étkezési célra történő gyűjtése. Főúri körökben valóságos csemege volt a tarvarjú. Az akkoriban megjelent szakácskönyvekben számos elkészítési módjára vonatkozó recept található. Mindezek mellett a 15. században ismételen növekedni kezdett Európa lakossága, ezért nagyon sok gyepterületet törtek fel és vontak szántóművelésbe, és ez jelentősen csökkentette táplálkozóterületeit is. A 16. század közepén kezdődött klímaváltozás is kedvezőtlenül érintette a főleg sáskákkal és más fűben élő rovarokkal táplálkozó tarvarjakat.

Az első leírás a tarvarjúról 1555-ből, a híres svájci természettudóstól, Con-

rad Gessnertől származik, aki *Corvus sylvaticus* néven említi, tehát varjúféleknek sorolta be. Gessner „Vogelbuch”-jában több konkrét fészkelőhelyet is említ. Azóta a kutatók számos további előfordulási, fészkelési helyet tártak fel, ezek alapján tudjuk, hogy Svájcban, Ausztriában, Németország déli részén és Horvátországban is voltak telepei. A legújabb kutatások kimutatták, hogy Dél-Franciaországban és Spanyolország-

© HARSZTNY LÁSZLÓ

© ORSÁNY ZOLTÁN

ban is költött. Cseh- és lengyelországi, ill. szlovákiai előfordulását – bár több forrás is említi azokat – hitelt érdemlően mind eddig nem sikerült bizonyítani. A tarvarjú középkori előfordulására vonatkozó, hiteles adatok többsége csontmaradványok alapján bizonyítja egykori jelenlétét, de viszonylag sok írásos utalás is fennmaradt egy-egy telepéről, főleg az útleírásoknak köszönhetően. Legkorábbi ismertté vált előfordulási adata a svájci St. Gallen környékéről, a 13. századból való.

A tarvarjú a 20. század végére csak Marokkóban és a dél-törökországi Birecikben maradt fenn, illetve a század utolsó évtizedében felfedezték néhány páros költőállományát Szíriában. Birecikben, az Eufrátesz partját kísérő sziklafalon, illetve a városban található vár falán költöttek. 1962-ben még 250, 1964-ben 130, 1972-ben 56 példányos volt az ottani állománya. A katasztrofális mértékű fogyatkozást a malária elleni védekezés során mértéktelenül használt DDT számlájára írják. A további csökkenés oda vezetett, hogy 1989-ben már nem volt vadon élő vonuló madár a térségben. A fogyatkozás megállítása érdekében 1977-ben befogtak két öreg és kilenc fiatal madarat, azokat a számukra épített hatalmas volierben átteleltették. 1978-ban az öreg madarak sikeresen

Napjainkban már több mint 1200 tarvarjú él a világ megközelítően száz állatkertjében. Az insbruki Alpen Zoo által koordinált globális tenyésztési programban a Fővárosi Állat- és Növénykert is részt vesz 1998 óta. Az elmúlt évtizedben a több mint harminc példányra növekedett, stabilan szaporodó, budapesti kolónia már hozzá tudott járulni a vízszatelepítési programhoz is, az első négy madár 2006-ban került a spanyolországi Jerezben lévő repatriációs telepre. A fővárosi állatkert tarvarjú-kolóniája a Kis-szikla területén, egy különleges röpdében figyelhető meg, ahol a látogatók szabadon bemehetnek a madarak közé. Az MME YouTube csatornáján megnézheti az itt készült videókat is!

költöttek. A befogott és a fogságban szaporodott madarakat azonban nem engedték szabadon, ezért a fiatalok nem tanulták meg a vonulót. A következő években a költési időben ezek a félvad madarak szabadon mozogtak, fiókáikat a természetben gyűjtött táplálékkal nevelték, de mivel nem vonultak el, ősszel be kellett azokat fogni és röpdékben átteleltetni. Ez a félvad állomány még ma is ott él, és továbbra sem vonul el.

A tarvarjút, mint igencsak különös megjelenésű madarat, régóta tartják állatkertekben, madárparkokban, ahol az viszonylag könnyen szaporodik. Valamennyi állatkerti tarvarjú a marokkói telepekről származik, azaz a megmaradt nyugati állományból. A baseli, ill. az ins-

bruki állatkertben például évtizedek óta önfenntartó kolóniák élnek. A sikertelen törökországi beavatkozás hosszú ideig beárnyékolta a visszatelepítés gondolatával foglalkozó próbálkozásokat. Ausztriában a Konrad Lorenz Intézet ugyan kialakított egy félvad egyedekből álló kolóniát, de ezek a madarak is folyamatos gondoskodást igényeltek, csakúgy, mint a bireciki tarvarjak.

Az utóbbi évtizedekben a könnyűszerkezetes repülőeszközökben bekövetkezett robbanásszerű fejlődés megteremtette a lehetőségét annak, hogy vonuló állományokat alakítsanak ki. A szelídnek nevelt tarvarjakat könnyű volt a sárkányrepülőhöz szoktatni. Az emberhez kötődő madarak a levegőben

© HARSZTNY LÁSZLÓ

A birci Eufrátesz-part

© ORBÁN ZOLTÁN

nagy távolságra is követik a gondozó-jukat. Ezzel a módszerrel Dél-Bajorországból levezették a tarvarjakat egészen az olaszországi Toskánáig, ahol azok az előre kiválasztott, számukra kedvező élőhelyen képesek voltak áttelelni. Tavasszal visszaindultak szülőhelyükre, de az Alpok előtt megtorpanak, és nem voltak hajlandók átkelni a hegyeken. A madarakat befogták és visszavitték a kiindulási állomásra. A következő évben sárkányrepülővel megint levezették a tarvarjakat, de tavasszal ismét csak az Alpokig jutottak el. Ekkor úgy döntöttek, hogy két új állományt alakítanak ki: egyet az Alpoktól délre, egy másikat pedig az eredetileg tervezett osztrák-bajor határvidéken. A toskánai telelőhely és az Alpok déli oldalán lévő fészkelőhely között ma már emberi „vezetés” nélkül vonulnak a tarvarjak. Az osztrák-bajor határvidékre tervezett állomány esetében újabb vonulótut jelöltek ki, amely az Alpokat kelet felől kerüli el. Ez

a gyakorlatban azt jelenti, hogy nyugati határvidékeinkhez közel, attól néhány tíz kilométer távolságra, Szlovénián keresztül vezető útvonal használatára tanítják meg a madarakat. Az 1200 kilométeres, sárkányrepülővel vezetett távot 2008-ban 41 nap alatt tették meg a madarak. A közép-európai visszatelepítési kísérletek mellett Spanyolországban is kialakítottak egy félvad állományt. Marokkóban, ahol még az 1940-es években, 38 kolóniában mintegy 1000 madár élt, állománya 1998-ra 180-ra csökkent. A három fennmaradt atlanti parti költőtelepen a hatékony védelemnek köszönhetően az állomány lassan növekszik, és ma már eléri az 500 példányt. E mellett az Atlasz-hegységben – ahol valamikor tucatnyi kolóniája volt – szintén megkezdődött egy visszatelepítési kísérlet. Ha elfogadjuk, hogy a tarvarjú a Duna mentén hódította meg Európát, aligha képzelhető el, hogy Magyarország területét ne érintette volna előrenyomulá-

sa során, esetleg akár költött is nálunk. Reménykedhetünk tehát abban, hogy valamely ásatás során egyszer előkerülnek csontmaradványai, vagy valaki felfedezi a levéltárak mélyén egy elfeledett útleírásban Magyarországra vonatkozó első adatát. Az is lehet azonban, hogy előbb jelenik meg nálunk egy visszatelepített állományból származó példány. A jól előkészített és hatalmas mennyiségű pénzzel megvalósított visszatelepítési programoktól remélhető, hogy a világ egyik legveszélyeztetettebb madara megmenekül a kipusztulástól. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ilyen módon csak nagyon kevés és általában csak a látványos – kivételezett – fajok sorsa kezelhető. A fajok és élőhelyeik, illetve genetikai változatosságuk természetben történő megőrzése – ha időben cselekszünk – sokkal olcsóbb és egyszerűbb feladat, persze csak akkor, ha megvan rá a szándék is.

Haraszthy László

© HARASZTHY LÁSZLÓ

ELMENT A LEGIDŐSEBB MADÁRGYŰRŰZŐ

Csikai Pál természetrajztanár – a Madártani Intézet külső munkatársa, madárgyűrűző – 2011. november 30-án, 104 éves korában elhunyt. Kecskeméten, a Református temetőben helyezték örök nyugalomra. 2012. január 24-én töltötte volna be a 105. életévét. Pali bácsiról – aki ekkor 101 éves volt – a hazai madárgyűrűzés centenáriumi évében, 2008-ban írtunk a Madártávlat őszi számában, a 15. oldalon.

LEZAJLOTT AZ MME TANÁCSADÓ TESTÜLETI ÜLÉSE

Az Egyesület civil szervezeti működésének két nagy találkozója, a legfőbb döntéshozó Küldöttközgyűlés, és a tervezési feladatokat betöltő Tanácsadó Testületi Ülés (TTÜ) közül utóbbira került sor január legvégén, Csillebércen; ide érkeztek az MME helyi csoportjainak tisztviselői és aktivistái, valamint a főállású alkalmazottak, összesen mintegy 50 fő.

A Tanácsadó Testületi Ülést általában november közepén szoktuk tartani, a tavalyi évben azért tértünk el ettől, és szerveztük két hónappal később, idén januárban, hogy a 2011-ben választott, új Elnökségnek legyen ideje előkészíteni az Egyesület életét 2012-2016 között alapvetően meghatározó stratégiai terv munkanyagát. A TTÜ legfontosabb feladata ugyanis ennek a dokumentumnak a részletes megvitatása volt azzal a céllal, hogy ebbe a helyi csoportok észrevételei, elvárásai is érvényre juthassanak.

A szokásos pénteki tájékoztató beszámoló mellett a szombati nap jelentős részét erre a munkára szántuk, olyannyira, hogy a délutáni programpontok közül többitől eltekintettünk, hogy több idő legyen a stratégia megvitatására. A stratégiai terv – melyet a mostani előkészítésnek köszönhetően a májusi Küldöttközgyűlés fogadhat el – az alábbi fő szakmai fejezetekre tagolódik:

- Veszélyeztetett állatfajok megőrzése;
- Fenntartható fejlődés és tájhasználat (Élőhely- és területi védelem);
- Kapcsolatban a természettel (Szemlélet- és tudatformálás, oktatás-nevelés);
- Tudással a természetvédelemért (Monitoring és kutatás);
- Kiállunk a természetért (Természetvédelmi politika, érdekképviselet és együttműködés az érdekcsoportokkal);
- Madárvédelem határok nélkül;
- Együtt a madarakért (A társadalmi támogatottság növelése);
- Több forrást a természetvédelemre (Céljaink elérésének finanszírozása);
- Hatékony szervezettel a természetért.

A dokumentum véglegesnek szánt verzióját a küldöttök április végén, május elején megkapják, és az elfogadást követően a honlapon bárki számára elérhetővé tesszük.

A stratégiai tervezés öt munkacsoportban zajlott, melyek közül négy két-két fejezetet tekintett át, illetve külön csapat foglalkozott a finanszírozási területtel. Az itt megszülető módosítások az összes fejezet esetében kisebb-nagyobb mértékben átdolgozták a munkanyag által felvázolt prioritásokat és tevékenységi területeket, melynek köszönhetően a stratégia olyan dokumentummá vált, mely éves munkatervekben kifejtve alapvetően határozza meg az Egyesület következő fél évtizedének feladatait és munkáját.

A Tanácsadó Testületi Ülés programjának zárásaként három csoport: a Hajdú-Bihar Megyei, a Baranya Megyei és a Tápó-vidéki számolt be munkájáról, illetve a Hajdú-Bihari a tájékoztató kapcsán arról, hogy itt indult el az MME első hivatalos területi irodája (Debrecen).

A program vasárnap is folytatódott: az MME Oktatási hálózata (az egykori Környezeti Nevelés Szakosztály új működési formája) tartott tanácskozást, ahol a környezetpedagógiával (is) foglalkozó szakemberek vitatták meg a szakmaterület feladatait.

Az éves Tanácsadó Testületi Ülések az Egyesület életének legfontosabb operatív találkozóit, hiszen itt van idő és lehetőség a különböző szakmai és szervezeti, különösen a területi munkát és igényeket érintő kérdések felvetésére és megvitatására. Ezért is lenne fontos, hogy az elmúlt években és most is tapasztalt meglehetősen alacsony (még 50%-ot sem elérő) helyi csoporti képviselet a jövőben növekedjen. Köszönjük azoknak a csoportoknak a munkáját, melyek most is eljöttek (lásd az alábbi felsorolást), és kérjük, biztatjuk a távolmaradókat, hogy vegyenek részt a májusi Küldöttközgyűlésen, majd a novemberi Tanácsadó Testületi Ülésen! Résztevő helyi csoportok (betűrendben):

- Baranya Megyei,
- Bács-Kiskun Megyei,
- Börzsönyi,
- Budapesti,
- Bükk,
- Csongrád Megyei,
- Dombóvári,
- Fejér Megyei,
- Hajdú-Bihar Megyei (valamint a területi iroda vezetője),
- Nógrád Megyei,
- Nyíregyházi,
- Tápó-vidéki,
- Tiszaközi,
- Zala Megyei.

9. ORSZÁGOS SASSZINKRON

Tavalyhoz képest nem változott lényegesen a Magyarországon telelő sasok száma – derült ki a 9. Országos Sasszinkron eredményeinek összesítése során, melyet az MME nemzeti park igazgatóságokkal és más civil, természetvédelmi szervezetekkel együttműködve végzett. A 241 felmérő mintegy 11 500 négyzetkilométert járt be, lefedve a legjelentősebb sastelelőhelyeket, így az állomány nagy részét sikerült számba venni. Az országban 530 rétisast, 230 parlagi sast, 7 szirti sast és 6 fekete sast regisztráltak a résztvevők. Tavaly januárban mintegy 475 rétisast, 170 parlagi sast, 1 szirti sast és 3 fekete sast figyeltek meg az akkor mintegy 10 ezer négyzetkilométernyi területre kiterjedő felmérések során, így az egységterületre számított „sassűrűség” az idei és a tavalyi évben nagyon hasonló eredményt hozott. A magyar puszták és vizes élőhelyek megfelelő telelőhelyet biztosítanak a környező országokból érkező sasok számára, amelyet számos gyűrűzési adat bizonyít. Nálunk telelnek többek között parlagi sasok Szlovákiából, rétisasok az északi (skandináv és balti) populációkból. Ezért is nagyon fontos, hogy elejét vegyük az egyre gyakoribbá váló madármérgezéseknek és -lelőéseknek (ilyen esetről olvashat a következő hírben). A sasok mellett az összes többi, hazánkban telelő ragadozómadarat is számba vették a természetvédelemmel foglalkozó szakemberek.

© LENDVAI CSABA

Az év madarának választott egerészölyv volt a leggyakrabban megfigyelt faj 5183 példánnyal. Kékes rétihéjából 997-et, vörös vércséből 679-et, gatyás ölyvből 316-ot, karvalyból 121-et, kerecsensölyomből 42-t, kis sólyomból 28-at, vándorsólyomból és héjából 17-et, pusztai ölyvből 13-at, vörös kányából pedig 4-et számoltak össze. Érdekes módon a nálunk télen ritkán megfigyelhető, vonuló barna rétihéják (38) is viszonylag nagy számban mutatkoztak, illetve egy barna kánya is távcsővégre került.

Köszönjük a Sasszinkron madármegfigyelőinek, az MME tagjainak és a nemzeti parkok munkatársainak munkáját!

NEM SIKERÜLT LELŐNI, ÍGY MEGMÉRGEZTÉK A PARLAGI SAST

Különös madármérgezési esethez riasztották január közepén az MME-t és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságát (BNPI). Egy sportvadász Heves megyei terepbejárása közben egy szlovák gyűrűt viselő, hatéves parlagi sas tetemét fedezte fel, röviddel később a madár elpusztult párja is előkerült. Az állatorvosi és toxikológiai vizsgálatok egyértelműen kimutatták, hogy mindkét madár szándékos mérgezés

© HORVÁTH MÁRTON

áldozatává vált. Sajnálatos módon az is kiderült, hogy a gyűrűs sas tetemében hat sörézszem is volt, amelyet egy hónapokkal, vagy évekkel korábban elszennvedett és túlélt lövés okozott!

A most megkerült két sassal már 50-re emelkedett az elmúlt hat évben megmérgezett parlagic száma. Ez az eset jól példázta, hogy hazánk vadvilágának pusztítása milyen súlyos és összetett probléma. Az elmúlt 15 évben több mint 1000 védett és fokozottan védett madár esett bizonyítottan illegális mérgezés áldozatává, és a meg nem talált áldozatok száma ennek többszöröse lehet! A világviszonylatban veszélyeztetett parlagi sas európai uniós állományának mintegy kétharmada – 140 pár – hazánkban él, ezért nagy a felelősségünk a faj

© HORVÁTH MÁRTON

© SOS ENDRE/FÁNK

megőrzésében. A természetkárosítás ügyében a helyi rendőrkapitányság megkezdte a nyomozást, amelyet a Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI, a magyar FBI) és munkatársaink is segítenek.

ORSZÁGOS VÖRÖS RIASZTÁST ADTUNK KI FEBRUÁRBAN

A meglehetősen enyhe és hőmentes időjárással induló tél februárban szibériai hideget és jelentős havazást hozott, ami az emberek mindennapjai mellett természetesen a vadállomány és a madarak életét is alaposan megnehezítette. Az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően az MME a várható szélsőséges időjárási front beköszönése előtt – „Vörös riasztás – a kemény fagyokban kritikus kérdés az itthon telelő madarak segítése!” címmel – országos sajtóközleményt adott ki, melynek köszönhetően több országos tévé és rádió műsorában is beszélhettek munkatársaink a téli madárvédelemről. Itt is felhívhattuk a figyelmet arra, hogy a honlapunk friss hír rovatában részletesen kidolgozott, fotókkal és videókkal illusztrált, azonos című tájékoztató anyag segíti a madarakért tenni akaró lakosságot, melyben az etetés mellett kiemelt hangsúlyt fektettünk az itatás fontosságára, illetve a telelő golyák etetésére is.

herpterkep.mme.hu

Országos Kételtű- és Hüllőtérképezési programunk első szezonjának eredményei

FALI GYIK © VIRÁG ADRIENN

Egyesületünk Kételtű- és Hüllővédelmi Szakosztálya 1993-as megalakulása óta céljának tekinti a hazai herpetofauna elterjedésével kapcsolatos ismereteink bővítését. Meggyőződésünk, hogy ezen cél elérésében nem csak szakemberek segíthetnek, hanem minden természetjáró szolgáltathat hasznos adatokat, ezért kezdetektől fogva célunk volt a tagság és a szimpatizánsok bevonása. A kezdeti papír alapú felmérésekhez képest mára, a számítógép és az Internet térhódításának köszönhetően, lehetőség nyílt olyan online adatbázis kiépítésére, melybe minden érdeklődő könnyen és nagyon pontosan tudja megküldeni megfigyeléseit, illetve személyesen ellenőrizheti, hogyan hasznosul a megküldött adata.

Az MME mindig élen járt ezen fejlesztések terén, gondoljunk csak a Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) program sikerére. Mára az MME Monitoring Központ számos ilyen online adatbázist hozott létre (lásd a 12–14. oldalon), ezért úgy éreztük, hogy az Országos Kételtű- és Hüllőtérképezés életében is új fejezetet nyithat egy online felület létrehozása.

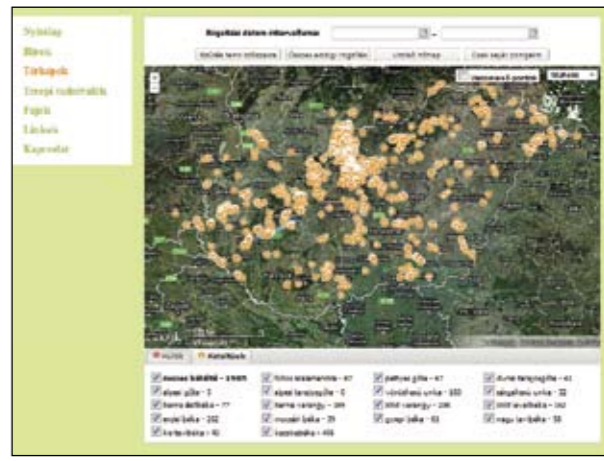
Amikor a madarak felmérésétől eltérő igényeknek megfelelő felület kialakításán elkezdtünk gondolkodni, a már említett MME-oldalokon kívül néhány nemzetközi és hazai példa is segítette a fejlesztést. Ilyen például a Vadonleső honlap, melyet a korábbi Környezetvédelmi- és Vízügyi Minisztérium szakemberei hoztak létre, könnyen felismerhető, „szerethető” élőlények, köztük a foltos szalamandra, a zöld levelibéka és a mocsári teknős térképezésére invitálva a laikus közönséget. A Vadonleső fejlesztőcsapatával vettük fel a kapcsolatot, és a Természetvédelmi Közalapítvány Hálózat anyagi felajánlásának köszönhetően 2010 végén megindulhatott a tényleges

fejlesztés, mely során olyan külföldi példákat is figyelembe vettünk, mint például az Osztrák Herpetológiai Társaság (ÖGH) által működtetett Herpetofauna (http://www.herpetofauna.at/), a holland civil szervezetek által létrehozott Telmee (http://www.telmee.nl), vagy a Spanyol Herpetológiai Társaság (AHE) S.I.A.R.E. honlapja (http://siare.herpetologica.es/).

A HONLAP BEMUTATÁSA

Honlapunk (mely a http://herpterkep.mme.hu címen érhető el) fejlesztése során törekedtünk egy jól áttekinthető felület kialakítására. A bal oldali menüben található „Hírek” rovatban a kételtű- és hüllőfajok megfigyelésével, az országos adatgyűjtéssel, valamint a honlappal kapcsolatos aktualitásokat teszünk közzé rendszeres időközönként. A „Térképek” oldalon az eddig feltöltött adatokat tekintheti meg a látogató. Alapesetben az elmúlt hónap során feltöltött összes adat pontokkal ábrázolva

jelenik meg a Magyarországról készült Google Maps műholdképen. A megfelelő rubrikákra kattintva átválthatunk térkép háttérre, változtathatunk megjelenítendő fajokon, és behívhatjuk a Vadonleső honlapra feltöltött, már említett három faj adatait is. Ezen kívül a térképre ránagyíthatunk, valamint változtathatunk az ábrázolni kívánt pontok időintervallumán, mely esetben a honlapra beérkezett megfigyelések rögzítési dátumai, és nem a megfigyelés időpontja alapján történik a leválogatás. Amennyiben regisztráltunk a honlapra, bejelentkezést követően a „Térképek” oldalon a „Csak saját pontjaim” gombbal a felhasználó által feltöltött adatok jeleníthetők meg. A „Terepi tudnivalók” rovatban a felmérőink számára próbálunk hasznos tanácsokat adni a terepi munka során tanúsítandó etikus viselkedés tekintetében. A „Linkek” rovatban hasonló és kapcsolódó honlapokra hívjuk fel a figyelmet, a „Kapcsolat” menüpontban pedig a honlap fenntartóinak és fejlesztőinek elérhetőségei találhatóak meg.

A nyitólapként megjelenő felületen egy kattintással a hazánkban előforduló kételtű- vagy hüllőfajok rendszertani elrendezésű fajlistájához juthat a felhasználó. Ez a bal oldali menüben található „Fajok” pontra kattintva is elérhető. Amennyiben a látogató kiválasztja a megfigyelt fajt, akkor rövid fajleírás és tíz jellemző kép segítségével ellenőrizheti a megfigyelt példány faji besorolásának helyességét. Minden leírás végén az MME Kételtű- és Hüllővédelmi Szakosztályának honlapján található, részletesebb fajleírásokhoz találhat linket az érdeklődő.

ADATFELTÖLTÉS

Ha úgy dönt, hogy rögzíteni szeretné a megfigyelését, akkor a bal oldali menü alatt található négyzetes bannerre kattintva a „Bejelentkezés” és „Regisztráció” gombokkal is elérhető oldalra jut. A regisztrációra többek között azért van szükség, hogy a megfigyelésekkel kapcsolatos bármilyen kérdés későbbi tisztázása érdekében fel tudjuk venni a kap-

csolatot az adatközlővel. A regisztráció során kötelezően meg kell adni a nevet, e-mail címet és – az elütések elkerülése érdekében – a kívánt jelszót kétszer. Választhatóan megadhatóak még egyéb adatok is, melyek a későbbi kapcsolattartást segíthetik elő. Az adatok megadása után az alsó „Regisztráció” gombra kattintás után egy automatikus e-mailt küld a rendszer a megadott címre, hogy az ebben található linkekre kattintva aktivizálni tudja a hozzáférést a honlap új adatközlője.

Miután az e-mail cím és jelszó megadásával beléptünk, a „Saját adatok” menüpontnál lehet módosítani az adatainkat. A megfigyelt fajra, majd a bal alsó bannerre kattintva lehetőség nyílik a megfigyelések feltöltésére. Ez az észlelés helyének megjelölésével indul, ahol településnevet és postacímet, esetleg pontos koordinátákat megadva, vagy a Google műholdképen, illetve térképen megkeresve rögzíthetjük a megfigyelésünk helyszínét. Ha ezzel végeztünk, akkor a „Tovább az űrlapra” gombra kattintva további adatokat adhatunk

meg, melyek közül kötelezően az észlelt egyedek számát, ivarát, állapotát és az észlelés dátumát kell kitölteni. Lehetőség van még a lelőhelyre, az élőhelyre, az észlelt egyedek korára és a megfigyelés módjára vonatkozó információk megadására, valamint egyéb megjegyzések szánt rovat kitöltésére is. Ezen kívül egy, a megfigyelés során készült, 500 kB-nál nem nagyobb fényképet is fel lehet tölteni. A fényképeknek később nagy

Pérez barna varangyok

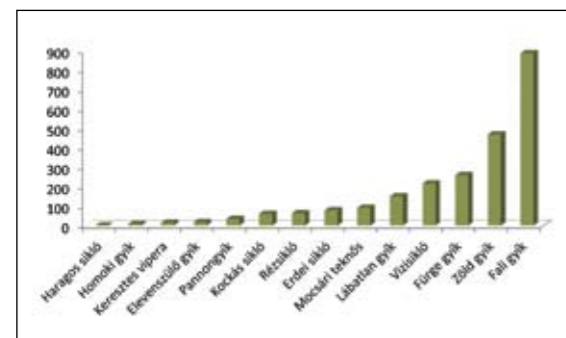
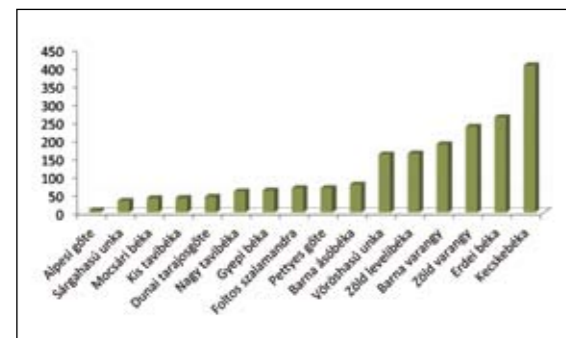
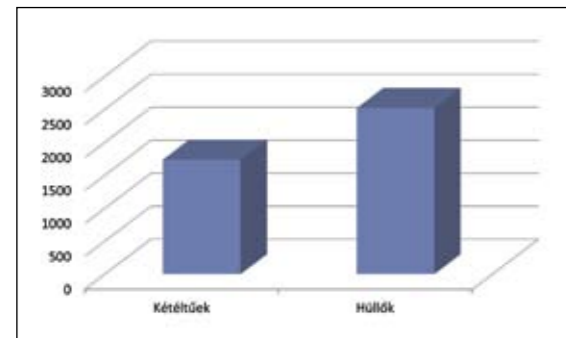

© NÁSPAY BÉLA

jelentősége lehet az adathitelesítés (validálás) folyamata során, amikor a szakemberek ellenőrzik a feltöltött adatokat. A fotótechnikailag gyengébb minőségű képek is alátámaszthatják a konkrét megfigyelést, amennyiben az adott faj jellegzetesebb jegyei láthatóak rajta. Ha a hitelesítés során kérdés merül fel, vagy téves azonosítást észlelünk, akkor minden esetben felvesszük a kapcsolatot az adatközlővel.

AZ ELSŐ ÉV A SZÁMOK TÜKRÉBEN

A honlap 2011. április elejei elindulása óta eltelt 9 hónap alatt összesen 4263 adat érkezett be, amelyet 193 regisztrált adatfeltöltő szolgáltatott. Az egyes adatok több példány megfigyelését is tartalmazhatják, ezért ez jóval több megfigyelt egyedet jelent. Az adatok 81%-a (3452 adat) 2011-es megfigyelés volt, de sokan töltötték fel korábbi adataikat, jellemzően az elmúlt évtizedből (788 adat, 18,5%).

A legkorábbi feltöltött megfigyelés egy 1952-ből származó pannongyikadat volt. Az adatfeltöltési aktivitásban – a megfigyelt fajokhoz hasonlóan – megfigyelhető volt némi szezonális, tavaszi és őszi felfutással.

Az adatok 45%-a (1902 adat) kételtű- és 55%-a (2360 adat) hüllőfajra vonatkozó megfigyelés volt. A leggyakoribb feltöltött faj a fali gyík lett 887 adattal, míg a második a zöld gyík 470 adattal. Csak harmadik helyezett a leggyakoribb kételtű, a kecskebéka (405 adat), azonban itt meg kell említeni, hogy a három zöldbékafaj megkülönböztetésével kapcsolatos nehézségek kapcsán felmerült, hogy összevonva kezelhetnénk zöldbékafajokat, melyek így a második leggyakoribb megfigyelésnek tekinthetők (503 adat). A ritka fajok közül az alpesi tarajos götéről nem érkezett be adat, míg az eddigi egyetlen rákosivipera megfigyelést fotó hiányában, illetve a kétséges helyszín miatt egyelőre nem tudtuk elfogadni. A szintén fokozot-

tan védett haragos siklóról is csak egy megfigyelést rögzítettek.

A legtöbb adat Budapestről és környékéről érkezett, amire számítottunk is, hiszen térképezési programunk első évében Budapestet és környékét kiemelt régióknak választottuk, és elsősorban innen vártunk megfigyeléseket. Sok feltöltés érkezett még a Pilis és a Börzsöny, a Balaton-felvidék, a Bakony, az Őrség területéről, de Mátra, Bükk, Zemplén és a Kiskunság térsége is számos adatot szolgáltatott, sőt határon túlról is érkezett megfigyelés, bár programunkban elsősorban a mai Magyarországról várjuk az adatokat. Igazán nagy, adathiányos fehér folt nincs az ország térképén, de bátorítunk mindenkit, hogy ha van rá módja, törekedjen a még

© MOHÁROS LEVENTE

nem lefedett területek felmérésére, vagy az onnan származó adatait ossza meg velünk. A beérkezett adatokat, valamint a logisztikai szempontokat is figyelembe véve az idei évben a Börzsönyt jelöltük ki kiemelt területként, ezért szervezett felméréseinket majd ide irányítjuk, de Budapest néhány még fel nem mért területét is próbáljuk érinteni.

A fali gyík virtuális első helyére a faj városi térhódítása és az első év Budapestre koncentrált felmérése együtt ad magyarázatot. A sok lábatlangyík-megfigyelés (151 adat) is meglepő volt, bár a Budai-hegységben, illetve a területre benyúló kertvárosi részekben a faj előfordulása. Mivel az elmúlt években a *colhica* alfaj faji szintre emelték, a hozzánk beérkező adatoknak nagy jelentősége lehet a közeljövőben az immár két faj elterjedésének pontosabb feltérképezésében, illetve az esetleges hibrid-zónák feltárásában. Ehhez azonban különösen fontos lehet a megkülönböztetést szolgáló bélyegeket jól szemléltető fotó feltöltése, amelyre vonatkozó instrukciókat időben közölni fogjuk feltöltőinkkel.

Összesen 484 adathoz töltöttek fel bizonyító fényképet, ami az összes adat 11,3%-a. A jövőben szeretnénk bátorítani a program résztvevőit, hogy képminőségtől függetlenül töltsenek fel fotókat is az adatokhoz, mert jó néhány olyan megfigyelés volt, amelynél az adatellenőrzési folyamat során kép hiányában sajnos nem sikerült eldöntenünk, hogy a megfigyelő jól azonosította-e a fajt, ezért ezeket az adatokat később természetvédelmi, vagy kutatási célokra csak korlátozottan tudjuk majd felhasználni. A fényképpel rendelkező adatok között viszont sikerült számos, jellemzőbb fél-

rehatározási hibára rámutatni. Több esetben a fiatal erdei siklókat vízisiklóként töltötték fel, de volt tévesztés rézsiklóval és kockás siklóval is. A nőstény zöld gyíkok homoki gyíkként azonosítása is többször előfordult, valamint fali gyík is szerepelt tévesen fürgé gyíkként. Az erdei béka és gyepi béka, valamint a kecskebéka és a nagy tavibéka egyedek összetévesztése szintén visszatérő probléma, bár utóbbiak esetében el kell mondani, hogy néha szakember se tudja egy-egy példány besorolását biztosan megállapítani. Mivel ez egy visszatérő probléma, úgy döntöttünk, hogy adatszolgáltatóinkat arra kérjük, hogy a bizonytalan azonosítású zöldbékákat a kecskebéka fajhoz töltsék fel, mindeképp fényképpel, a megjegyzés rovatban jelezve az azonosítás bizonytalanságát. Az adatellenőrzések során megpróbáljuk besorolni az ilyen adatokat, melyek segítségével a későbbi kutatások tisztázzhatják egy-egy terület zöldbékafaunájának faji hovatartozását, összetételét.

Az adatfeltöltők nagy része 1-10 adatot osztott meg velünk, kisebb hányaduk 11-50 közötti adatot szolgáltatott, és volt pár olyan személy, aki 50, vagy akár 100-nál is több megfigyelést töltött fel. A tíz legtöbb adatot feltöltő felhasználót az év végi, Fővárosi Állat- és Növénykertben megrendezett szaksztyűlésünkön – kisebb ünnepség keretében – köszöntöttük, átadva számukra a Rákosi Vipera LIFE-program márkázott termékeiből összeállított ajándécsomagot, illetve az első három helyezett számára Európa kételtűit és hüllőit bemutató határozókönyvet. A találkozón megjelentek a

© KOLLÁR LEVENTE

Foltos szalamandra

© HALPERN BÁLINT

program eredményeit bemutató előadásokon kívül megismerkedhettek a Szakosztály egyéb programjaival, hallhattak külföldi élménybeszámolót, illetve részt vehettek a Mérges-házban tartott szaksztyűlésen.

TERVEK

A tavasszal együtt indul a terepsztyűlés, elsősorban a telelőhelyekről a szaporodóhelyekre tartó kételtűek megfigyelésével. Sajnos ilyenkor tömegesen pusztulnak a közutakon átkelő példányok. Ezeknek a megfigyeléseknek a jelentőségét kiemelnénk, hiszen feltárva a problémát, alkalmi akciókkal, vagy – hosszabb távon – a szükséges műtárgyak kiépítésével elkerülhetőek ezek a tömeges pusztulások. Szintén nagy jelentősége van a peteközpontok ismeretének, ezért bátorítjuk felméréseinket, hogy a megfigyelt petecsomók adatait is osszák meg velünk. A fényképfelvétel petecsomók, vagy ebi-

halak esetében is nagy segítség lehet a későbbi biztos besorolás érdekében.

Amint már említettük, a Börzsöny les 2012-ben a kiemelt területünk, faj tekintetében pedig a lábatlan gyíkra (kuzma) fókuszálunk. Felméréseinket időben tájékoztatjuk majd, hogy milyen módon tudnak csatlakozni ezekhez a programokhoz.

A program elindulása óta számos olyan esetről értesültünk, amikor nem őshonos, potenciálisan invazív kételtű-, vagy hüllőfaj sikerült szabad természetben megfigyelni. Az idei évtől a legjellemzőbb ilyen fajok is felkerülnek a térképezés fajlistájába, és természetesen várjuk ezeket a megfigyeléseket is, bár ezekben az esetekben inkább a negatív adat a pozitívum. A beérkezett esetekről természetesen értesítjük az illetékes nemzeti park munkatársait.

A program elindulása óta minden nemzeti parkkal felvettük a kapcsolatot, és megállapodtunk az adataink megosztásában. A megállapodás részeként több nemzeti park is eljuttatta hozzánk az évek során összegyűlt kételtű- és hüllőmegfigyeléseit. Az év elején ezek az adatok is felkerülnek majd az adatbázisba, jelentősen növelve a megfigyelések számát.

Reméljük, hogy 2012-ben is legalább ilyen sokan részt vesznek majd a programunkban, és még pontosabb képet kaphatunk hazánk kételtű- és hüllőfajainak elterjedéséről.

Halpern Bálint – Vörös Judit

Fakó színezetű csuszka

2011. decemberben a Balatonlelle melletti Irma-pusztán egy furcsa színezetű madarat sikerült megfigyelnem a madáretetőn, melynek – a legtöbb énekesmadárral ellentétben – a háta világosabb volt, mint a testalja. Alkata és mozgása a csuszkára emlékeztetett, ám csak egy kézi távcsővel való alaposabb szemrevételezés után vált bizonyossá, hogy valóban az említett madárról van szó. Tollazata – kiváltképpen a háta – igen fakó, piszkosfehér, sárgás színű (flavisztikus) volt.

Kovács Gyula

© KOVÁCS GYULA

Újabb fajjal bővült Magyarország madárfaunája

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Nomenclator Bizottsága 2010-től prioritásként kezeli a fauna új és ötnél kevesebb előfordulással rendelkező fajok adatainak elbírálását, amennyiben arról már beérkeztek a dokumentáláshoz szükséges leírások és fotók. A 2011-es adatok tekintetében – első körben – három ilyen kiemelkedő esetben döntött a Nomenclator Bizottság. Bízunk benne, hogy hamarosan a hazánkban azóta előfordult többi, hasonlóan ritka fajról is hírekkel szolgálhatunk.

A mediterrán elterjedésű korallsirály (*Larus audouinii*) esetében már több alkalommal hallhattunk hazai megfigyelésekről, de mind-egyik nem sikerült hitelt érdemlően bizonyítani jelenlétét a hazai faunában. Míg nem 2011 nyarán, június 10-én Pigniczki Csaba a Dunantetőtől közelében lévő Böddi-széken, az esti sirálybehúzásnál egy öreg tollazatú madarat látott, melyről bizonyító felvételeket is készített. Sajnos a madarat másnap reggel nem sikerült jól megfigyelni, mivel az már nagyon korán kiszállt a többi sirállal a táplálkozóterület felé, de este egy csapatnyi kitaró madarásznak ismét sikerült megfigyelnie a madarat. Ezzel a magyar madárfauna egy olyan új fajjal bővült, melynek megjelenésére már sokan vártak és számítottak az elmúlt évtizedekben.

Az Észak-Amerikában honos Wilson-víztaposót (*Phalaropus tricolor*) első ízben – egy fiatal példányt – 2005. október 21-22-én a balatonszentgyörgyi Nagy-réten figyelték meg (Gál Sz., Faragó Á. és mások). Ezt követően 2007-ben egy nászruhás tojó az Alföld több pontján is felbukkant. 2011 során a Tetétlen és Kaba közt elterülő hatalmas belvizek rengeteg partimadarat vonzottak. Ebben a limicolatömegben került meg április 13-án hazánk harmadik Wilson-víztaposója, ismét egy nászruhás tojó példány (Simay G. és mások). Másnap hajnalban a madarat már nem találták a területen.

A Brit-szigeteken honos angliai barázdabillegetőnek (*Motacilla alba yarrellii*) ezidáig egyetlen hitelesített adata volt hazánkban: 2008. január 19-29., Fertőújlak, Hidi-major, 1 ad. tojó pld. (Fodor A. és mások). 2011. március 4-én Gál Szabolcs a Zala-megyei Csömödéren figyelt meg és fényképezett egy öreg hím példányt, mely csak rövid ideig tartózkodott a területen.

Az MME Nomenclator Bizottság 2010. évi jelentése az Egyesület honlapján (www.mme.hu), a hírek rovatban lesz olvasható.

MME Nomenclator Bizottság

Korallsirály (illusztráció)

© SZABÓ JÓZSEF

Wilson-víztaposó limicolatömegben

© IFJ. OLÁH JÁNOS

Angliai barázdabillegető (illusztráció)

© DR. GYÖRE PÉTER

Tőkés récék halfogyasztása

2011. december 29-én a balatonföldvári kikötőben tőkés récék szokatlan táplálékszerzési viselkedését figyeltem meg. A móló vitorlások részére kialakított észak-nyugati részén egy kisebb (kb. 20 pld.) tőkésréce csapat egyedei, bukórécekhez hasonlóan, teljes testükkel a vízfelszín alá merültek. A víz alatt több másodpercet tartózkodtak, majd amikor felbukkantak, a csőrükben tartott kishalat (küst) a vízfelszín felett fogyasztották el. A madarak nagyjából egy 5 méter átmérőjű körön belül zsákmányolták a halakat. Az intenzív mozgás hatására a víz zavarossá is vált. A felbukkanó récéket a dankasirályok gyakran támadták, de azok gyors, kitérő mozgásának köszönhetően a támadások sikertelenek maradtak. Tőkés récék hasonló víz alá bukását már korábban, 2006 decemberében is láttam a Balaton egy északi parti kikötőjében, halat azonban akkor nem zsákmányoltak.

Kovács Gyula

Füzikék érdekes táplálkozásáról

A Fenépusztai Madárgyűrűző Állomás szomszédságában 2010 tavaszán többféle pillangós méhlegelő-keveréket telepítettünk a Syngenta által indított Beporzó program keretein belül (erről a 16-17. oldalon olvashat). A megközelítően 1 hektáros területen több ismétlésben elvetett növénykultúrák viráglátogatottságát elsősorban a beporzó rovarok – méhek, poszméhek, szabóméhek, bányászmehek, zengőlegyek, lepkék – száma, egyes esetekben faji összetétele alapján értékeltük. Azonban már a telepítések kezdetén felfigyeltünk arra, hogy nem csak rovarok, de madarak is látogatják a vetéseket.

A madarak érdeklődését elsősorban a megnövekedett ízeltlábú-fauna váltotta ki, de egyes magevők a növények elhullajtott magját is szívesen fogyasztották. Különösen 2011 késő tavaszán, elsősorban a kefeszerűen sűrű pásztortáskán láttunk nagyobb csapat tengelicet növényi részekkel táplálkozni, és természetesen a téli időszakban is rendszeresen mozogtak a terület felett magevők: tengelic, fenyőpinty, zöldike, mezei veréb, citromsármány csapatai. A kora nyári időszakban, a mézontófi (facélia) virágzása idején nem csak a méhek, poszméhek látogatták tömegesen a telepítéseket, hanem a velük táplálkozó gyurgyalagok is, melyek legközelebbi fészkelőhelye légvonalban alig 2 kilométerre van. Akaratlan odacsalogatásuk olyan jól sikerült, hogy a gyűrűzőállomáson több éve kialakított „Madarász” tanösvény mesterséges partfalában 2010-ben és 2011-ben is költéssel próbálkoztak. Sajnos a terület zavartsága miatt a madarak mindkét éven csak a fészeküregek kiásásáig jutottak, költés nem volt.

Vonulás során több fajjal is találkoztunk a területen, melyek közül a füzikék – sokuk az Állomás munkájának köszönhetően gyűrűt viselt a lábán – szolgálattartottak a legérdekesebb megfigyeléseket. A madarak mindkét évben csak szeptember elején jelentek meg a mintatarületek valamelyikén, rendszerint a virágzó vöröshere és korcs here állományaiiban, majd később, október hónapban ezek részben elszáradt, elvirágozott, megrogyott növényzetében. Legnagyobb egyedszámot szeptember végén-október elején regisztráltuk, egy kb. 450 m² es kisparcellán egyszerre 4-6 példányt is számoltunk, az egyidőben itt látott legnagyobb „csapat” 12 madárból állt (2010. október 10-én). 2011-ben a terület utolsó kaszálása során, november elején még mindig kitarótt egy példány. A füzikék legtöbbször szinte a lábunk alól repültek ki a kb. 20-30 cm magas vegetációból, majd nem messze ismét beszálltak a növényzetbe. A késői időpontoknak megfelelően – amit a gyűrűzési adatok is megerősítettek – zömében csilpcsalpfüzikék táplálkoztak a területen, bár az némileg szokatlan volt, hogy itt egyszer sem hallottuk énekelni ezt a vonulás közben is gyakran „hangoskodó” madarat. A sűrű, majd mind jobban elvirágozó vegetációban jelentős táplálékmenyiség vonzotta a madarakat, a leveleken megbújó apró rovarokat úgy szedgették össze, hogy eközben időről időre el is tűntek az ember szeme elől, hogy aztán távolabb ismét felbukkanjanak. Mozgásuk a vörös herén olyan könnyed volt, hogy a nem túl erős szárú növény gyakran meg sem mozdult alattuk, bár az is igaz, hogy a 6-7 grammos testsúlyadatokkal ez a művelet azért annyira nem is lehet nehéz. Olyan biztonságban érezték magukat a sűrűben, hogy több alkalommal is kb. fél méterről fényképezhettük őket. Egyszer egy gyűrűs egyedemet megpróbáltunk lepkehálóval visszafogni, jó lett volna a gyűrűzés idejéről és helyéről, valamint a madár kondíciójáról információt gyűjteni. Persze nem úgy viselkedett, mint egy poszméh, mely felfelé repülve menekül, ezért viszonylag könnyen elkapható; madarunk a sűrű növényzet között kibújt a háló alatt. Talán majd jövőre! Mindenesetre addig is telepítsünk virágzó növényeket a beporzóknak és – nem mellékesen – az ezekkel táplálkozó madaraknak.

Benke Szabolcs – Paprika Anikó

Füzi ke a pillangós keverékben

© BENKE SZABOLCS

Apróvad-gazdálkodás és természetvédelem

– *ellenérdekek helyett közös célok* –

2012. február 16-án pont került annak a Megállapodásnak a végére, amelyet a Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) még tavaly kezdeményezett az apróvad-gazdálkodással és természetvédelemmel foglalkozó állami és civil szervezetek között. A dokumentum előkészítésében a VM felkérésére az MME is részt vett, és mivel ez aktív érdeklődést váltott ki a tagságból és a média részéről is, a Madártávlat hasábjain is beszámolunk ennek körülményeiről.

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

A dokumentum (melynek teljes szövege a www.mme.hu honlap „Védett marad az év madara” című, 2012. február 16-i hírből tölthető le) alapvetően a vadászható fajok körével, a vadászidényekkel, a vadászat és természetvédelem közös érdekkörébe tartozó fajok védelmi és kezelési terveivel, valamint az ezekhez szükséges kutatásokkal foglalkozik. A Megállapodásban az alábbi, MME számára fontosabb, kompromisszumos javaslatok szerepelnek:

- énekes- és ragadozómadárral nem bővül a vadászható/gyéríthető fajok köre;
- védett marad a vadgerle és a jelentős állománycsökkenést mutató fűrj;
- szigorú ellenőrzés mellett vadászhatóvá válik a nyári lúd, amelynek állománya jelentős mértékben megnőtt az elmúlt évtizedekben;
- védett lesz az eddig lőhető csörgő és a kerceréce, így a récék közül egyedül a tőkés réce marad vadászható;
- tudományos igényességű monitoring vizsgálatok és célzott kutatások indulnak az érintett állatcsoportok (apró- és vízi vadak, ragadozómadarak és emlősök) állományviszonyainak és egymáshoz való kapcsolatának tisztázására;

- az egyes fajokra, fajcsoportokra vadgazdálkodási, kezelési és fajmegőrzési tervek készülnek, amelyeket a két szakterület általánosan elfogad, és közösen valósít meg.

Az előkészítés folyamán az MME részéről az alábbi alapelveket hangsúlyoztuk minden egyeztetésen és fórumon.

RAGADOZÓMADÁR-MONITORING – FONTOS, DE NEM VÁLASZ A PROBLÉMÁKRA

A gyakori ragadozómadár-fajok és a holló állományosságának és trendjének valós adatokon alapuló, eddiginél pontosabb becslése fontos célunk, amelyben szívesen együttműködünk az ezt felajánló Országos Magyar Vadászkarával. A kezdeményezés találkozik azon törekvésünkkel, miszerint 2012-ben egyébként is terveztük elindítani a Ragadozómadár-monitoring (RMM) programunkat, amelyet így közös részvétellel, szélesebb elfogadottsággal tudunk megvalósítani.

Ugyanakkor hangsúlyoztuk, hogy sem az állomány nagyság, sem a trend,

de még a százalékos táplálkozási adatok sem szolgálhatnak pro, vagy kontra érveket annak megválaszolására, hogy egyes ragadozófajok rendelkeznek-e jelentős hatással egyes préda fajokra. Ehhez nem az egyes fajok állományviszonyait, hanem a fajok közötti valós hatásokat kell tudományos módszerrel kimutatni. Azt, hogy az apróvad fajok lokális vagy országos csökkenésében kimutatható hatása lenne a ragadozómadaraknak, ezidáig egyetlen tudományos vizsgálat sem igazolta Magyarországon.

Ezzel szemben például a legálisan gyéríthető róka ilyen jellegű hatására léteznek egyértelmű példák, ilyen a Körös-Maros Nemzeti Park területén található túzokkert is. Erről a 400 hektáros területről a létesítéskor kilőtték, majd egy kerítésrendszerrel teljesen kizárták a rókat. Ez a kert az ország egyik ragadozómadarak által legsűrűbben lakott területén található, sőt, magában a kertben, illetve közvetlen környékén is fészkel parlagi sas, rétisas, valamint az átlagosnál lényegesen több barna rétihéja és egerészölyv is. Mégis, a róka hiányában, valamint a túzok- és egyben apróvadbarát mezőgazdálkodás hatására, valószínűleg az ország legsűrűbb vadon élő mezeinyúl

állománya jött itt létre, melynek köszönhetően – a kiemelkedő természeti értékek fenntartása mellett – a legjobb apróvadas területeket is messze meghaladó nyúlhasznosítás vált lehetővé.

TERMÉSZETKÖZELI AGRÁRÉLŐHELYEK – A KÖZÖS CÉLUNK

Valamennyi állatfaj, így az apróvadak állományváltozását is az elterjedésüket, a pusztulási arányukat és a szaporodási sikerüket leginkább befolyásoló tényezők határozzák meg. Így amíg az agrár-élőhelyek természeti állapotának általános leromlását és az apróvadpusztító mezőgazdasági technológiákat nem tudjuk kezelni, addig értelmetlen lényegesen kisebb hatással rendelkező tényezőket emlegetni az apróvadcsökkenés okaként. Az MME meglátása szerint az apróvadak állománycsökkenésének legfőbb oka a madarak és emlősök számára is kedvező, mozaikos élőhelyek megszűnése, a bűvő- és szaporodóhelyet nem, vagy alig kínáló monokultúrák, egyre intenzívebbé váló mezőgazdálkodás. Így a vadász-termesztvédő együttműködésnek egyértelműen abba az irányba kell haladnia, hogy közösen lobbizzunk és tegyünk a hazai agrártáj páratlan biodiverzitásának megőrzéséért.

Az apróvadállományt a biológiai sokféleség megőrzését segítő tájgazdálkodással lehet leginkább megvédeni, erősíteni: rovarbűvösávok és füves mezsgyeszegélyek meghagyásával, mezővédő erdősávok telepítésével, illetve művelés alól időszakosan kivont parlag- vagy ugarterületek fenntartásával. Nem véletlen, hogy ezen intézkedések jelentős részének megvalósításáért a gazdálkodók az agrár-környezetgazdálkodási (AKG) program különböző támogatási kereteiből pénzügyi forrásokhoz is juthatnak.

Emellett évről-évre ismétlődő problémát jelent az illegális égetés, mely nemcsak a gyepszinten pusztít. A mezővédő erdősávok fának földközeli törzségesei utat nyitnak a fertőzéseknek és a farontó szervezeteknek, ami – a falópások mellett – tovább csökkenti az apróvadak természetes megújulásához

is nélkülözhetetlen fás-bokros élőhelyek kiterjedtségét.

Egyes vadászható emlősfajok (róka, borz, vaddisznó) egyedsűrűsége az ország egyes területein jelentősen növekedett, ami rendkívül hátrányosan hat az apróvad fajok mellett számos földön fészkelő, védett és fokozottan védett madárfaj állományára (pl. túzok). Ezen fajok jelenleginél hatékonyabb állomány-szabályozása nem csak vadászati, de természetvédelmi szempontból is rendkívül indokolt lenne.

HELYES LOGIKAI SORREND A DÖNTÉSEK ELŐKÉSZÍTÉSÉBEN

A fentiek alapján az álláspontunk az, hogy mielőtt a nemzetközi egyezmények által védett ragadozómadarakat kiáltanák ki fő bűnbaknak az apróvad-gazdálkodás problémái miatt – és gyérítésüket tekintenek „megoldásnak”, az alábbi logikai sorrendet kellene követnünk.

1. Valódi monitoring vizsgálatokkal kell kimutatni az apróvadállomány csökkenésének mértékét és országos mintázatát, valamint tudományos módszerekkel kell megvizsgálni, hogy a csökkenés hátterében milyen okok állhatnak, mert ez a mai napig nem történt meg.
2. Amennyiben valóban nagy bajban vannak az apróvad fajok, akkor első lépésként a hasznosítás jelentős mérséklését (kilövesi és befogási kvóta csökkentését), és az apróvadra bizonyítottan negatívan ható vadászható fajok (róka, borz, vaddisznó) hatékonyabb gyérítését kell előtérbe helyezni. Emellett elő kell segíteni, hogy minél több gazdálkodó használjon apróvad- és madárbarát agrotechnikai módszereket, illetve minimalizálja a vegyszerfelhasználást.

3. Minden lehetséges eszközzel azért kell közösen tennünk, hogy az apróvad- és természetvédelmi szempontból is kiemelkedő jelentőségű természetközeli élőhelyek aránya semmiképpen se csökkenjen tovább, hanem inkább növekedjen a hazai agrártájban.
4. Reprezentatív mintaterületeken elvégzett vizsgálatokkal kell kimutatni, hogy az egyes környezeti tényezők (élőhelyszerkezet és ragadozók), illetve a javasolt intézkedések milyen pozitív, vagy negatív hatással vannak az apróvadállományra és a védett természeti értékeinkre, illetve, hogy ezeknek a kezeléseknél milyen relatív költségvonzata van. Csak ennek a három tényezőnek az együttes értékelésével lehet költség-hatékony, és a védett természeti értékeinket is messzemenően figyelembe vevő döntéseket hozni az apróvad-gazdálkodás elősegítése céljából.

A Megállapodás próbája persze nyilván az lesz, hogy a hangzatos tervek valóban a megfogalmazott elvek mentén valósulnak-e meg, illetve, hogy az ehhez szükséges finanszírozást tudja-e majd az állam biztosítani, amelyre a jelenlegi gazdasági környezetben – valljuk be – egyre kevesebb pozitív példa akad.

*Horváth Márton, Halmos Gergő,
Nagy Károly és Orbán Zoltán*

Szupernormális kacsák

Új madárfaj a Madárbarát kert programban – hamarosan kezdődik a települési récefióka-szezon!

Az elmúlt években új, egyre jelentősebb madárvédelmi problémaként jelentkezik a fővárosi épületeken: erkélyeken és lapostetőkön, városi parkok fáinak ágvillaiban, odúiban, vagy akár a bokrok között, sövények tövében, a talajon költő tőkés récék április-májusi tojáskelési időszaka. Ilyenkor naponta akár több telefonos bejelentés is érkezik az Egyesület Központi Irodájába „úton mászkáló”, „tetőn maradt” és „udvarban elhagyott” récefiókákról. Éppen ezért nemcsak magáról a jelenségről, de a – Mit tehetünk ilyenkor? – kérdéséről is érdemes szót ejteni, hiszen a faj egyre több városi madárbarát kert, madárbarát munkahely és madárbarát panel lakója lehet.

AHÁNY HÁZ, ANNYI SZOKÁS

Köztudomású, hogy a madarak egy része nem az ágak között, vagy faodvakba építi fészket, hanem a talajon költ. A földön fészkelő madarak száma messze nem olyan kicsi, mint az első pillanatban gondolnánk; igazság szerint a hazai madárfajok igen jelentős része az utóbbi csoportba tartozik. Az énekesmadaraktól az óriási tűzokig rengeteg madarunk a földön, mesteri fészkekben, vagy csak egy béleletlen kavics-, vagy talajmélvédésben költ. Bár a dolog nyilvánvalóan tűnik, azt a kérdést, hogy egy faj talajon költ-e, nem mindig lehet egyértelműen eldönteni, illetve a válasz gyakran inkább nyelvtani, szemantikai (jelentéstani) vonatkozásúnak tűnik.

A TALAJ NEM MINDIG JELENT FÖLDFELSZÍNT!

A talajon fészkelő madarak éppen azért „trükkös” fajok, mert számukra a tala-

jon költés nem feltétlenül a 0 tengerszint feletti magassághoz való ragaszkodást jelenti, sokkal inkább arról van szó, hogy a fészkeképítéshez többé-kevésbé sík alapra van szükségük – legyen az szinte bárhol. Különösen szemléletes, ugyanakkor sokak számára megdöbbentő példáját szolgáltatják ennek egyes récék. Az énekesmadaraktól az óriási tűzokig rengeteg madarunk a földön, mesteri fészkekben, vagy csak egy béleletlen kavics-, vagy talajmélvédésben költ. Bár a dolog nyilvánvalóan tűnik, azt a kérdést, hogy egy faj talajon költ-e, nem mindig lehet egyértelműen eldönteni, illetve a válasz gyakran inkább nyelvtani, szemantikai (jelentéstani) vonatkozásúnak tűnik.

épségét is megóvják a becsapódás végzetes sokkjától. Balesetek természetesen ennek ellenére is előfordulhatnak, a madarak szerencséjére azonban a fák lábainál a talaj többnyire füves, mohás, hullott levelekkel borított, amiről a madárkák szó szerint visszapatannak, és már szaladnak is a szüleik után.

SZUPERNORMÁLIS NAGYVÁROSI RÉCÉK

A bulvármédia évről-évre közlése olyan felvételeket a nagyvilágból, melyben a soksávos úton azért áll a forgalom,

mert a várakozó autók sorfala előtt egy „kacsamama” vezetgeti akár tucatnyi csemetéjét. Ezek a madarak – legalábbis Európában – többnyire tőkés récék, ez a faj rendkívül jól alkalmazkodik a szökőkutakkal, tavacskákkal környezetgazdagított, gyakran parányi parkok élőhelykínálatához. Amikor a család a hirtelen a legközelebbi víz felé tipeg, akkor a dolog – bármennyire nem úgy tűnik – a boldog befejezés felé halad, probléma jóval korábban, a fészkek helyének kiválasztásakor következhet be.

Madaraknál is ismert a szupernormális viselkedés, amikor az erős motivációs (többnyire a fajfenntartáshoz kapcsolódó) hatás alatt álló élőlény bizonyos kulcsingerek hatására a szemlélő számára megdöbbentő, többnyire rekord döntési kísérletnek tűnő dolgot tesz. Ebbe a körbe tartozik a kakukkfőként nevelő ökörszem, ahol az „utód” akár az etető „szülő” is lenyelhetné (a szupernormális kulcsinger itt a fióka óriási piros torka), valamint a saját tojásánál sokszorosan nagyobb fehér tárgyat (például nem is tojás alakú, viszont nagy és fehér [kulcsinger] műanyag kupakot), vagy akár struccotját kikölni próbáló lile esete is. Az adatok alapján úgy tűnik, hogy a városok „toronyháza” szupernormális kulcsingert jelentenek a költési izgalomban lévő települési tőkésréce tojók számára, melyek egyre gyakrabban építik fészkeiket veszélyes, a majdan kikelő fiókák számára nem megfelelő helyekre. Ezeknek a veszélyes magaslati récefészkeknek két típusa van: az egyiknél az a probléma, hogy a fiókák nem tudják elhagyni a fészkek környezetét, és ezért

emberi segítség nélkül éhen és szomjan pusztulhatnak, a másíknál pedig az, hogy a nagy magasságból betonra, aszfaltra esve halálra zúzzák magukat.

Az első problémakör fiókáinak mentéséről a Madártávlát 2007/2. számában (29. oldal) számoltunk be. A beavatkozást a lúdalakúak fészekhagyó fiókáinak életmódja tette szükségessé. Az ebbe a csoportba tartozó madarak utódainak többsége a kikelést követően teljesen önellátó, azaz maga keresi meg a táplálékát, a szülői felügyelet és a fajtársak jelenlétének fő szerepe a szociális viselkedési formák elsajátításában és a ragadozók elleni védelemben van. Mivel a szülők nem is etetik az önellátó fiókákat, ha a tojásból kikelt újszülöttek a szikanyag felszívódásáig, legfeljebb néhány napon belül nem jutnak el a vízhez, akkor éhen és szomjan vesznek. A térd-

magasságú biztonsági peremmel ellátott lapostetők (és hasonló fészkelőhelyek) azért veszélyesek a települési récék fészkelőjaira, mert a röpképtelen fiókák nem tudják leküzdeni a tetők párkányát, és ezért emberi segítség nélkül az éhenhalás veszélye fenyegeti őket.

A veszélyes fészkek másik típusánál nem a fentmaradás, hanem a leesés jelent kockázatot. Bár a fákön (is) költő lúdalakúak fiókáit a tollazat jelentős mértékben becsapódásállóvá teszi, ez a képesség fűvel, hullott falevelekkel borított, puhább talajokra van optimalizálva. Kisebb magasság esetén a sziklára, városi keményburkolatra érkező madaraknál is működik, a Budapest belvárosát alkotó többszintes reformkori polgári paloták, a panel- és irodaépületek récék által kiválasztott fészkelőhelyei azonban annyira magasan és olyan környezetben van-

nak, ahonnan a fiókák a járdára, úttestre érkezve igen gyakran elpusztulnak.

SEGÍTENI, DE HOGYAN?

A Madárbarát kert program új fájának mentését több körülmény is segíti. Ezek közül a legfontosabb, hogy a récefiókákban rendkívül erős a csoportképző viselkedés, ezért az együtt mozgó, vagy meglapuló „kiskacsákat” pillanatok alatt össze lehet szedni. A fiatalok hívóhangja nagyon erősen hat a tojóra, ezért ha felkészülünk a szülő megjelenésére (például beszerzünk, odakészítünk egy horgászok által használt merítőhálót), vagy jó reflexekkel, némi önbizalommal és szerencsével hirtelen kinyúlva, vagy rávetődéssel elkapjuk a gyakran a lábunk alatt serpetertélő tojót, akkor a teljes családot be tudjuk fogni. Kézi befogás esetén a fiatalokat és az öreget lehetőleg külön szállítóeszközbe tegyük, így elkerülhetjük a taposási sérüléseket. Extrém erős fiókaféltő magatartást mutató tojónál az is előfordulhat, hogy magától megy be a fiókák szállítódobozába, ilyenkor hagyjuk együtt a madarakat, ne kockáztassuk meg, hogy a szétválogatásnál valamelyik (vagy mind) meglép, és kezdetjük előlrol az egészet. Szállítási célra megfelel egy-egy kellően nagy méretű papírdoboz (a fiókák és a tojó számára körülbelül azonos nagyságúra van szükség), egy-egy nagypárnahuzat, de a legjobb a macska-, vagy kisebb kutyaszállító műanyag box, melynél az ajtó nyitva hagyásával a „bemászató tojófelfogást” is meg tudjuk kísérelni.

Ha az egész család, tehát fiatalok mellett valamelyik szülő is kézre került, akkor nyert ügyünk van, mert már csak a legközelebbi nagyobb parkbeli tóig, vagy ha van ilyen, a települést átszelő folyóig kell elballagnunk (a fészkeket a tojó többnyire mindig valamilyen nagyobb felületű víz néhány száz méteres körzetébe építi), ahol először a fiókákat engedjük a vízbe, majd kicsit hátrébb húzódva a felnőtt egyed. A szoroson együtt úszó, sipító fiatalok mágnesként vonzzák a szülő madarat,

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELE

aki a kis csapatot szinte azonnal a parttól távolabb vezeti.

Abban az esetben, ha csak a fiókákat sikerült összeszedni, megpróbálkozhatunk azzal, hogy az épület közelében egy biztonságos gyepfolton kiengedjük a kicsiket, hogy a hangjukat követve a tojó megtalálhassa őket. Ha ez sikerül, akkor a mentés folytatása – az események függvényében – az alábbiak szerint alakulhat:

- a fentiekben ismertetett megoldások valamelyikével ismét megpróbálhatjuk

befogni az „anyamadarat”, és ha ez sikerül, akkor a madarakat az előbb leírtak szerint elengedhetjük a közeli vízre;

- a szülőmadarat a fiókák megmutatásával és hívóhangjával (a szállítóeszköz mozgatása általában vészhangadásra készíti a fiatalokat) csalogassuk az elengedőhely felé, ha ez már látótávolságban van, és a terület is biztonságos, akkor itt is kiengedhetjük a fiókákat, majd a családot óvatosan a víz felé terelhetjük.

Ha a felnőtt egyed nem sikerül befogni, vagy a fiatalok közelébe csalni, esetleg a mentéskor meg sem jelenik, akkor még mindig leballaghatunk a vízhez, és ha van hasonló korú fiatalokból álló család, akkor közéjük engedhetjük a mi védenceinket is. Mivel a fiókák önellátóak, nincs szükségük táplálásra, a fajtársak közelsége viszont kellő védelmet biztosíthat számukra. Végso megoldásként – amennyiben mi magunk nem rendelkezünk baromfudvarral – a fészkaljat vigyük be a legközelebbi állatkertbe, melynek tavi kifutójában biztonságosan felnevelkedhetnek, majd felnöve önálló életet kezdenek a fiókák.

Abban az esetben, ha a problémát nem a fészkek környezetének elhagyhatatlansága, hanem a túlzott magasságból rossz helyre történő leesés veszélye jelenti, a madárvédelmi beavatkozásra már a fészkepítés, tojásrakás időszakában sort lehet keríteni. Az ilyenkor alkalmazható megoldásokra – előrelátásra és akár lakóközösségi összefogásra – jó példát szolgáltat Budapest belvárosában, a Parlamenttől alig háromszáz méterre, évek óta egy negyedik emeleti erkélyen fészkelő tőkés réce esete. A magas épületekkel szegélyezett, szűk, szurdokszerű, csupa beton, aszfalt és kő utcáról, ahol valószínűleg még verebek sincsenek, nehéz elképzelni, hogy pont egy lúdalakú madár számára jelent fészkelőhelyet. Mégis, néhány éve az alig kődobánnyira, a szomszéd „utcában” hömpölygő Dunáról egy tőkésréce tojó szállt az erkélyre. Elkezdte

kitépkedni az egyik nagyméretű virágcserepbe ültetett virágokat, majd az így akadálymentessé tett talajfolton elkészítette a fészket. A mintegy négy héten át a tojásait melengető madár nem zavartatta magát az erkélyen tevékenykedő emberektől, probléma az első fészkelij kikelését követően következett be, amikor néhány fióká leesett a kovacsoltvas korláttal keretezett erkélyről, és a járdán halálra zúzta magát. A ház lakói ezért összeadták a pénzt, és a következő tavaszra – reménykedve a madár ismételt feltűnésében – csibedrótháló került a korlátra. A leesésgátló hálófal fészkekhez közeli sarka felhajtható, a kotlási időszakban az itt hagyott arasznyi résen tud bebújni az erkély korlátán kívüli pereme felől közeledő madár. Ezzel párhuzamosan a föld is eltűnt a cserépből, hogy a fészkek mélyebbre kerüljön, és így a kikelő fiókák lehetőleg ne is jussanak ki az erkélyre. A tojásrakási időszak második felétől két előkészített macskaszállító láda várja a nagy eseményt, hogy a fiókákat az egyikbe, a kézzel megfogható tojót a másikba tevé a Dunára lehessen szállítani a családot.

Kérjük, ha tudomása van hasonlóan extrém madárfészkelésekről, az épületen költő tőkés récék mellett például balkonládában fészkelő erdei fülesbagolyról, vagy fekete rigórol, küldjön értesítést a madarbarat-kert@mme.hu e-mail címre, vagy hívja az Egyesület központi számát 06-1/275-6247. Amennyiben lehetőségünk van rá, munkatársunk felkeresi Önt, hogy képes beszámolót és videót készíthessünk az esetről. Köszönjük!

Orbán Zoltán

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

(2011. november – 2012. január)

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2011 novemberétől 2012 januárjáig terjedő időszak legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következők – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy részét a Nomenclator Bizottságnak hitelesítenie kell, viszont ez a legtöbb esetben még nem történt meg, ennek okán sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

NOVEMBER

A hónap első felében még többször látták a Zámolyi-vízározónál az öreg indiai ludat (*Anser indicus*), amelyet már október végén is észleltek ugyanott. November elején egy fiatal tojó fenyősármányt (*Emberiza leucocephalos*) fogtak és gyűrűzték a Hortobágyi-halastó egyik gátján, és a madarat az elengedés után még négy napig megfigyelték ugyanott (ennek a szibériai sármányfajnak ez a harmadik előfordulása Magyarországon). A hónap első hetében a Nyárliget melletti Feketebokor-majornál és a kenderesi Sós-küti-halastavakon egy-egy vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*), a balatonföldvári kikötőben pedig egy fiatal csüllő (*Rissa tridactyla*) került szem elé, a nagyhegyesi Elepi-halastónál megjelent a már évek óta ott telelő öreg fekete sas (*Aquila clanga*), de ezúttal egy fiatal madár is felbukkant ugyanott. November első hétvégéjén és az azt követő héten egy meglehetősen kis termetű, öreg kanadai ludat (*Branta canadensis*) látták a Tisza-tavon. November második hetében több fiatal csüllő (*Rissa tridactyla*) is szem elé került hazánkban: Siófokon, Fonyódon, a Pellérdi-halastavon és Esztergomnál egy-egy fiatal példányt, a szegedi Fehér-tavon pedig egyszerre két fiatal madarat láttak. Még ugyanezen a héten a szabadszállási Zab-széken két, a kunhegyesi Villogó-halastavon egy vörös ásóludat (*Tadorna ferruginea*), a Bősárkány melletti Nyirkai-Hanyban egy öreg fekete sas (*Aquila clanga*), a Hortobágyi-halastavon egy fiatal szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*), a Hortobágy folyó mellett pedig egy királyfűzikét (*Phylloscopus proregulus*) figyeltek meg. A második hét végén a szegedi Fehér-tavon egy legyengült, fiatal szélesfarkú halfarkas (*Stercorarius pomarinus*) került kézre, a Kaposszerdahely melletti Pazderjás-tavon pedig egy immatur laposcsőrű

víztaposót (*Phalaropus fulicarius*) fényképeztek. November harmadik hetében Bátorterenyén egy nilusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*), Kondoros közelében egy subadult szibériai hering-sirályt (*Larus fuscus heuglini*), Verőcén és Bicskén pedig egy-egy fiatal csüllőt (*Rissa tridactyla*) láttak. Ugyancsak a hónap harmadik hetében három öreg kis hattyú (*Cygnus columbianus bewickii*) jelent meg a Tisza-tó Abádszalóki-öblében, ezek a madarak azután hónapokig ott időztek, és az egész téli időszakban megfigyelhetőek voltak. November negyedik hetében Balatonlellén egy öreg dolmányos sirály (*Larus marinus*) bukkant fel, a hónap legvégén pedig ismét látták az öreg fekete sas (*Aquila clanga*) a Bősárkány melletti Nyirkai-Hanyban.

DECEMBER

A hónap második hetében a Geszt melletti Begécsi-vízározón, illetve Komádi közelében láttak egy öreg indiai ludat (*Anser indicus*), Balatonmagyaród közelében, a Kis-Balatonon egy öreg fekete sas (*Aquila clanga*), a karcagi Kecskeri-vízározón és Apajon egy-egy vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*) került szem elé, és ismét megfigyelték Balatonlellén az öreg dolmányos sirályt (*Larus marinus*), a Bősárkány melletti Nyirkai-Hanyban pedig az ott telelő öreg fekete sas (*Aquila clanga*). December harmadik hetében az Aba melletti Holdvilág-tavon egy öreg kis hattyút (*Cygnus columbianus bewickii*) észleltek, és a balatonlellei öreg dolmányos sirály (*Larus marinus*) is ismét szem elé került. December utolsó harmadában Budapesten egy – nyilvánvalóan fogságból szökött – nilusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*), Abonyán pedig egy – szintén szökevény – hím kissasszonyrécét (*Aix sponsa*) láttak, a Kis-Balatonon egy fiatal fekete sas (*Aquila clanga*) bukkant fel, a hónap legvégén pedig az öreg és a fiatal madarat is ismét megfigyelték ott. December

végén egy berki poszátát (*Cettia cetti*) észleltek a Sumonyi-halastónál.

JANUÁR

A hónap első felében többször is szem elé került a Bősárkány melletti Nyirkai-Hanyban telelő öreg és fiatal fekete sas (*Aquila clanga*), a nagyhegyesi Elepi-halastónál telelő két példányt viszont egész hónapban meg lehetett figyelni, és a Kis-Balatonon is sikerült legalább két példányt (két öreg madarat) azonosítani január közepén. Ezeket kívül a hónap közepén a Balmazújváros melletti Bakócon egy fiatal, a Biharugrai-halastavonál egy immatur, január legvégén Pusztaszer határában pedig egy subadult fekete sas (*Aquila clanga*) láttak. A hónap első hetében az abai Holdvilág-tavon egy öreg tojó vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*) figyeltek meg. Szintén az első héten Abádszalókon egy öreg, a második héten Baján pedig egy fiatal csüllőt (*Rissa tridactyla*) észleltek. Január közepén egy fiatal szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*) figyeltek meg a Fertőn, a madarat tulajdonképpen először az osztrák oldalon, az illmitzi strandon látták, de az az ún. B0 határpont közelében később Magyarországra is átrepült. Január harmadik hetének végén a Dinnyési-Fertőn egy vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*), a hónap végén Balmazújváros határában pedig egy öreg kanadai lud (*Branta canadensis*) került szem elé.

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérem, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Simay Gábor, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu internetes oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

Csipogó

Kedves Gyerekek!

Idén ismét olimpiai év lesz, így aztán mi is szemezgetünk majd az élővilág olimpikonjaiból. Tavaszköszöntő számunkban megismerkedhettek az idei év madarával, az egerészölyvvel és mint mindig, kézműveskedhettek is velünk. Jó szórakozást kíván

Schmidt Emese, a Csipogó szerkesztője

Újra itt a Tavaszi madárles!

Menj ki a szabadba, keresd a tavasz megérkezését jelző madárfajokat - a fehér gólyát, a kakukkot, a füstti fecskét, a sarlósfecskét és a színpompás gyurgyalgót -, és ha sikerül valamelyiküket megpillantanod, megfigyelésedet töltsd fel a www.springalive.net honlapra!

Idén már 40 ország gyerekeivel együtt töltheted fel észleléseidet, vagy játszatsz a honlapon, és persze sok érdekességet olvashatsz mind az öt madárfajról. Minden megfigyelés számít, hiszen a beérkező információk évről évre gazdagítják a madarakról és vonulásukról szerzett tapasztalatokat!

www.springalive.net

Mit eszik a fehér gólya? Karikázd be az 5 helyes táplálékot! Megoldásodat ellenőrizheted a honlap Játssz velünk! > Játékok menüpontjában.

2012 OLIMPIAI ÉV

Lássuk, hogy az állatvilágban kik az olimpikonok szárnyfesztávolságban!

Az albatroszok a világ legnagyobb szárnyfesztávolságú madarai, közülük is a vándoralbatrosz tartja a rekordot 360 cm-rel.

A világ legnagyobb szárnyfesztávolságú ragadozómadarai a kondorkeselyűk közül kerülnek ki, maximális szárnyfesztávolságuk 300 cm. Különlegességnek számít, hogy más ragadozómadaraktól eltérően náluk a hímek a nagyobbak. Keresd meg a színes betűket a következő két oldalon, és rakd ki belőlük a madár nevét! A megfejtést küldd el az MME postacímére (1121 Budapest, Költő u. 21.) vagy a csipogo@mme.hu e-mail címre!

Az *Ornithoptera alexandrae* nevezetű pillangó nőtényének szárnyfesztávolsága a lepkék között a legnagyobb, eléri a 31 cm-t is. A hímek picit kisebbek.

(Illusztrációk: Wikipédia.)

(hím)

2012 AZ EGERÉSZÖLYV VÉDELMENEK ÉVE

Ismerkedjünk meg jobban ezzel a csodálatos ragadozómadárral!

Szeme dupla olyan éles, mint a miénk.

Csőre erős, kampós, a zsákmány tépésére szolgál.

Lába erős, túhegyes karmokkal, melyekkel a zsákmányt ragadja meg.

Főleg rágcsálókat eszik, de hüllőket, kételtűeket, rovarokat és földigilisztát is fogyaszt. Súlya kb. 1 kg. Maximum fél kg-os állatokat zsákmányol.

Az autóutak mentén gyakran láthatsz nagy, barnás színű ragadozómadarat villanypóznán, kerítésen, kövön, vagy földhányáson üldögelni. Azt gondolhatod, hogy biztosan sast láttál, azonban a sasok messze elkerülik az emberjárta vidékeket. A ragadozómadarak közül leginkább az egerészölyv választja az utak környékét pihenésre és vadászatra. Gyakran meg is járja, mivel sokukat végül autók ütik el.

Színezete a sötétbarnától a fehéresig sokféle lehet.

Szárnyfesztávolság: a kitárt szárnyú madáron a két szárnycsúcs közötti távolság. Az itt látható 6 éves fiú két középső ujjá hegye közötti távolság 116 cm, azaz akkora, mint egy kisebb egerészölyv szárnyfesztávolsága.

Mérd meg, hogy Te mekkorára tudod kitárni a karjaidat!

Az egerészölyvek szárnyfesztávolsága 110-132 cm, a miénk, csókáké csupán 64-73 cm.

1-3 fészük is lehet egyszerre, amelyet évről évre felváltva használnak.

Feljegyzések szerint egy egerészölyv párnak 14 db fészke volt!

Fészket magas fára rakja. A friss fészek 1 m átmérőjű, de a következő évek tatarozásaival akár 1,5 méteresre is nőhet.

Fiókáik 1 hónap alatt kelnek ki a tojásból, körülbelül 50 napon repülnek ki a fészkekből, és további 6-7 hétig maradnak együtt szüleikkel.

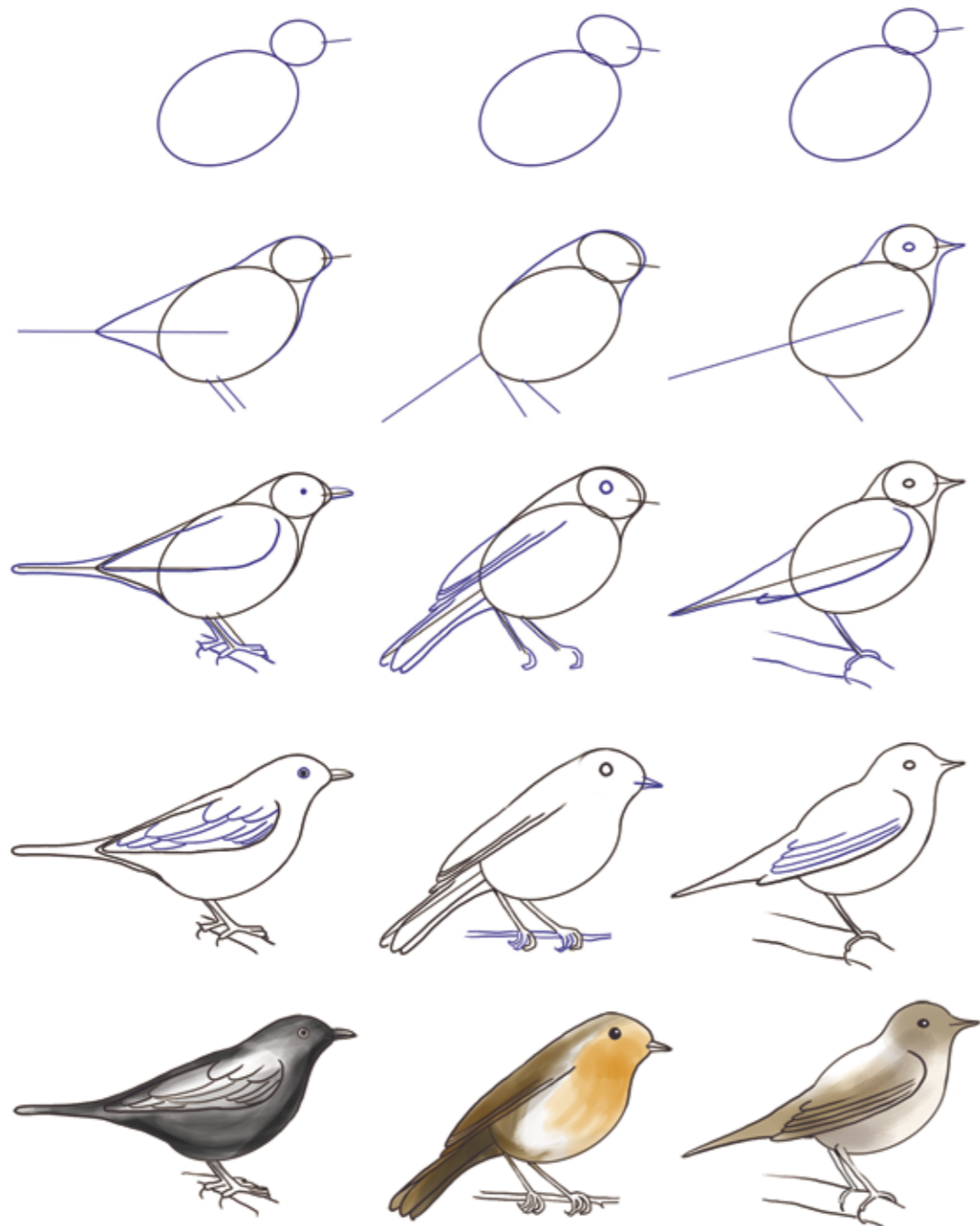
Hangos, miákoló "kijő" kiáltása van, melyet főleg tavasszal hallat. Ezt a kiáltást a szajkó nagyon ügyesen utánozza!

A vadon élő, meggyűrűzött egerészölyvek közül a legöregebb példány 25 éves és 4 hónapos volt!

Rajzoljunk madarakat!

Ha azt gondolod, hogy élethűen rajzolni nehéz megtanulni, akkor bizony szerencsére tévedsz! Figyeld meg alaposan a madár arányait, a fej alakját és tartását, a farok irányát, a szemek méretét és elhelyezkedését, stb.. Ha kitaróan, ügyesen követed a vázlatokat, akkor a végére biztos a siker!

Ceruzával rajzolj, és használd bátran a radírt, ha véletlenül nem sikerülne elsőre valamelyik vonal! Ha kész a rajz, halványan ("lazúrosan") kifestheted a madarat, de befejezheted színesceruzával is. Jó munkát!

A rajzokon feketeterítő, vörösbegy és fülemüle látható. (Vigyázat, a valóságban a méretük nem egyforma!)

Kiadványserkesztés: Kiss Maja
Grafika: Becski Leonóra
Fotók: Csonka Péter, Kovács András,
Papp Gábor, Pintér Balázs

Téli számunk helyes
megfejtése:
a Tiszta hegyek napja
Szeptember 26.

A szerencsés nyertesek:
Sajnovity Soma, Szentá
Berkó Gergely, Kalocsa;
Szedlák Zsombor,
Szigetszentmiklós

Gratulálunk!
Nyereményük
a Madarak
- Kis állathatározó
című könyv.

Program iskolai osztályoknak és szakköröknek

A természetvédelmi munka alapfeltétele az állományfelmérés, éppen ezért az MME szerteágazó tevékenységi területei között kiemelt szerepe van a Monitoring Központ által koordinált adatgyűjtéseknek (erről a 12-14. és a 24-27. oldalon is olvashat), amit túlnyomórészt önkéntesek végeznek. Ahhoz azonban, hogy megbízható fajismerettel és elhivatottsággal rendelkező adatközlőink legyenek, olyan utánpótlásképző, kedvcsináló gyermekprogramokra van szükség, melyek keretében a fiatalok nem csak a madarászáshoz kapnak kedvet, de ráéreznek a rendszeres megfigyelés, adatgyűjtés és -szolgáltatás érdekességére és fontosságára is.

Ezt a szerepet tölti be a madárvédelmi szervezetek világszövetsége (BirdLife International, melyben Magyarországot az MME képviseli) által 2006-ban indított Tavaszi madárles (angolul Spring-Alive) program is, melynek keretében a gyerekek és pedagógusaiuk Európa-szerte azonos időben és módszertannal monitorozhatják, és követhetik nyomon a tavaszi vonuló madarak érkezését.

A PROGRAM CÉLJA A TAVASZI VONULÁS NYOMON KÖVETÉSE

Abban, hogy a madarak a déli telelőterületekről többé-kevésbé észak felé tartva érkeznek Európába, nem sok újdonság van. Abban viszont már igen, hogy két kontinens – Európa és Afrika – számos országának sok ezernyi gyerek és felnőtt önkéntese által feltöltött megfigyelési adatoknak köszönhetően interaktív térképeken lehet nyomon követni az egyes fajok mozgásának alakulását, az általuk „elfoglalt” területek folytonos változását.

EGYSZERŰSÉGÉBEN A NAGYSZERŰSÉG

A megfigyelési időszakban bárhol és bármikor: utcán, óráközi szünetben az udvaron, vagy célzott kirándulások keretében is megpillanthatóak a mada-

rak. Természetesen a fajok ismert fészektelepeit és fészkeit is érdemes felkeresni, mert jó eséllyel itt láthatjuk a madarakat először.

A MEGFIGYELÉSI IDŐSZAK EURÓPÁBAN A TAVASZI FÉLÉVET ÖLELI FEL

A Tavaszi madárles program nem más, mint néhány közismert, hosszú távú (a Szaharától délre) vonuló madárfajra koncentrált játékos madármegfigyelési akció gyerekek, családok, iskolai közösségek számára. A feladat rendkívül egyszerű: február 1. és június 1. között öt madár: a fehér gólya, a kakukk, a gyurgyalag, a füstli fecske és a sarlósfecske évi első megfigyelését (csak az első alkalom a fontos!) kell feljegyezni, majd feltölteni a Tavaszi madárles www.springalive.net oldalán. Magyarország földrajzi elhelyezkedése miatt az eredménnyel kecsegtető megfigyelési időszak március elejére tehető, míg a földközi-tengeri szigeteken akár már az első napon, tehát február elsején is találkozni lehet a legkorábbi vonuló egyedekkel. A program fajai közül legkorábban a fehér gólyák és a füstli fecskék első képviselői érkeznek Magyarországra: ők már március második felétől megjelen-

hetnek hazánkban. Vigyázat – a fehér gólyák az elmúlt években egyre gyakrabban teletnek át, így a március előtti példányok szinte bizonyosan nem korai vonulók, hanem olyan madarak, melyek el sem mentek! A kakukk már később érkezik, áprilisban szoktuk először hallani, míg a sarlósfecske és gyurgyalag a legkésőbb hazatérő madarak közé tartozva gyakran csak május folyamán tűnik fel Magyarországon.

NEMZETKÖZI HONLAPTÁMOGATÁS – ANYANYELVI ONLINE FELÜLET

A program a részvevő nemzetek anyanyelvén is kidolgozott nemzetközi web-lapra épül, a www.springalive.net címet beírva a megnyíló honlapon a nemzeti zászlóra kattintva juthatunk el az MME által szerkesztett, magyar felületre. Itt négy fő menüpont között lehet navigálni, majd ezekre kattintva a megnyíló aloldal jobb felén találjuk a témához tartozó további fejezeteket (almenüpontokat).

„A programról”

Innen is elérhető a Térkép menüpont alatt található adatfeltöltési mező, valamint a feltöltött adatokat táblázatos és többféle grafikus formában (kördiagramban és grafikonon) megjelenítő felület. A jobb oldali almenük áttekintésével választ kaphatunk a leggyakrabban felmerülő kérdésekre, Kalendárium címszó alatt elolvashatjuk a program frissülő híreit, de találunk itt érdekes, kapcsolódó honlapgyűjteményt, klímaváltozási ismereteket, illetve itt regisztrál-

hatnak a pedagógusok, hogy letölthessék a különböző oktatási segédanyagokat.

„A madarokról”

A következő menü nem csak a programban érintett fajokat mutatja be részletesen, de betekintést nyújt a madár-vonulás és a madárvédelem kérdéskörébe is. A honlap új eleme, hogy a madarak énekét is meg lehet hallgatni: amikor rákattintunk az öt faj valamelyikére, annak hangja automatikusan lejátszódik.

„Játssz velünk!”

Erre a mezőre kattintva a honlap első (részben) interaktív részére jutunk. A megnyíló oldalon alap beállításként a szabadon letölthető háttérképek gyűjteménye jelenik meg, a jobb oldalról pedig a játékokhoz (ezekből tíz van) jutunk. Utóbbiak két csoportba tartoznak: egyrészt a program által érintett fajoknál lehet megadni a táplálékállatokat, másrészt az öt madárfajt lehet digitálisan kifesteni.

„Térkép”

A menüpont nem csak a program alapvető célját jelentő adatfeltöltést teszi lehetővé, de a sok-sok nemzet ezernyi megfigyelője által felvitt megfigyeléseket folya-

© SPRINGALIVE ARCHIVUM

matosan frissülve térképen (országokra szűrhetően és a vonulás előrehaladását filmfelvételnként mozgókép formájában is), valamint többféle statisztikai feldolgozásban is megjeleníti.

„Blog”

A megfigyelők számára nem csak a „száraz” adatok felöltésére ad lehetőséget az oldal, a Blog menüpont alatt fajonkénti bontásban a megfigyelés körülményeiről is beszámolhatnak a megfigyelők.

A cikk kéziratának zárásakor érkezett a hír, hogy elkészült a program YouTube csatornája is, mely a youtube.com oldalon SpringAlivenet néven található meg.

Az oldal érdekes megoldása, hogy június-január között a menüpontsor felett napban, órában, percben és másodpercben számolva adja meg a következő tavaszig (programkezdésig) hátralévő időt.

NÉHÁNY GONDOLAT A PEDAGÓGIAI VONATKOZÁSOKRÓL

A felnőtt társadalom egyik alapvető nevelési feladata annak bemutatása, hogy a modern kor vívmányai önmagukban többnyire nem jók, vagy ördög-től valóak, csak jól, vagy rosszul vannak felhasználva. Tipikusan ebbe a könnyen „megszaladó” kategóriába tartozik az Internet is, amit lehet káros, lélekölő tartalmak letöltésére, és túl sokat is használni, ugyanakkor egyedülállóan jó lehetőséget nyújt az önképzésre, a tájékozódásra, a játszva tanulásra, és még sorolhatnánk. Utóbbi kategóriába tartozik a Tavaszi madárles program honlapja is. A „Játssz velünk!” menüpont alatti játékok – mivel szöveg helyett kizárólag grafikus megoldásokat alkalmaznak – lehetővé teszik, hogy felnőtt, vagy nagyobb testvér segítségével, írni-olvasni még nem tudó gyerekek játékos formában ismerkedhessenek a madarakkal és a számítógép használatával. A www.springalive.net

oldal az iskolás korosztály tantermi kötetmeihez, a magától értetődő biológiai területek mellett más tantárgyakhoz is kapcsolható. A térképes megjelenítés Európa és Afrika természeti és gazdasági földrajzának megismerésére, a statisztikai feldolgozások és ezek vizuális megjelenítései (kördiagram, grafikon, táblázatok) pedig a matematika több területének játékos bemutatására, érdekes gyakorlati problémák projektyszerű feldolgozására ad lehetőséget. Végül, de nem utolsósorban: tél vége felé különösen fontos, hogy minél többet tartózkodjunk a friss levegőn, amihez a Tavaszi madárles nem csak alkalmat, de célt is kínál. Ráadásul a megfigyelési adatok „terepi” (amint láttuk, ez lehet az utca is) összegyűjtését követően az online adatfeltöltés, ezek interaktív megjelenítése, és a blog – melyek a tizenévesek körében nagyon népszerűek – a programot azon gyerekek számára is vonzóvá teheti, akiknek nem a terepi megfigyelés (süt a nap, fúj a szél, csíp a szúnyog, nincs kóla és hamburger, sőt, olykor még hálózat és téroró sem), hanem a virtuális térben való ténykedés az erőssége.

CSATLAKOZZON CSALÁDJÁVAL, OSZTÁLYÁVAL, SZAKKÖRI CSOPORTJÁVAL A FELMÉRÉSHEZ!

Pedagógusként, szülőként, nagyszülőként, diákként kedves olvasóink is sokat tehetnek a program sikeréért, azért, hogy minél több gyerek ismerkedhessen meg játékos formában a Tavaszi madárles madárfajával. Kérjük, mutassák meg ezt a cikket gyermekük, unokájuk tanítójának, tanárának, a tanulók az osztályfőnöknek, hogy idén tavasszal még több osztály kövesse nyomon a vonulásból visszatérő madarakat. Előre is köszönjük a segítségét a gyerekek és az égi vándorok nevében! Ne feledjék, hogy idén is lesz nemzetközi fotópályázat 16 év alatti gyermekek számára (2012. április 1. és június 21. között), amin értékes digitális fényképezőgépet nyer az első három helyezett! A részletekről a program honlapján tájékozódhat.

További információért keresse a program hazai koordinátorát: Kincses Lászlót (kincses.laszlo@mme.hu)

Orbán Zoltán – Berényi Zsombor
– Kincses László

Tudta Ön, hogy...

...a sarlósfecske elsősorban repülés közben alszik, sőt, a levegőben párosodik és a fészekanyagot (pókhálót, tollat, magvak repítő szőreit) is itt gyűjti össze? Csak akkor száll le, amikor a fiókáit neveli, ám az év további részében egész nap a levegőben kering. A fiatal madarak a fészkelhagyást követően, az ivarérettség két évében egyáltalán nem szállnak le, életüket teljes egészében a levegőben töltik. „Talajt” (pontosabban magaslati szilárd pontot) csak a harmadik naptári évükben, első költésükkor érint ismét a lábuk.

...hazánkban a füsti fecskén kívül még két valódi fecske: a molnárfecske és a partifecske költ, a sarlósfecske csak nevében fecske, valójában nem is énekesmadár (nem veréb-alakú), a kolibrikkal áll közelebbi rokonságban.

...hazánkban egyedülálló módon a kakukk nem maga neveli fel a fiókáit, ezt a munkát más madarakra bízta. Ez a fészekparazitizmus a világ más részein több madárcsoportnál is megfigyelhető. Érdekeséggé válhat, hogy kétféle színváltozata is van, a vörhenyes igen ritka, nálunk a palaszürke madarak a gyakoribbak.

...a fehér gólya vonulási ütemezése két nagy nemzeti ünnepünkhöz „igazodik”, ugyanis március 15-e körül érkeznek, és augusztus 20-a körül hagyja el hazánkat.

...a gyurgyalagoknál érdekes jelenség, hogy a pár nélkül maradt fiatal tojó egyedek besegítenek a többi pár fiókanevelésébe, ezzel növelve a kolónia költési sikerét.

Madár- és egyéb állatbarát eszközeink

„A” odú	1990 Ft	Ablaketető	1700 Ft
„B” odú	1990 Ft	Faleveles etető	2400 Ft
„C” odú	1800 Ft	Sátortetős etető	2400 Ft
„D” odú	2400 Ft	Önetető	11 800 Ft
Macskabagolyodú	5900 Ft	Dúcetető	17 500 Ft
Sarlósfecske-költőláda	2400 Ft	Tálcás etető	2600 Ft
Denevérodú	2400 Ft	Etető-ítató	1800 Ft
Süntanya	5000 Ft	Békavár	800 Ft
Kuvikodú	5000 Ft	Madáritató	1700 Ft
Sátortetős odúk	2200 Ft	Fecskeműfészek	890 Ft
Fakuszodú	1400 Ft	Mókusetető	2800 Ft
Fecskepelenka	600 Ft	Szalakótaodú	6000 Ft
Kerámia madáretető 30 cm	2500 Ft	Vércseköltőláda	4000 Ft
Kerámia madáretető 18 cm	1500 Ft	Veréblakótelep	3000 Ft
Mókusodú	2600 Ft	Kis önetető	7700 Ft

A feltüntetett árak 2012. május 31-ig érvényesek.

További termékeink a bolt.mme.hu oldalon találhatóak.

Könyvek, kiadványok

Madárhatározó	8900 Ft	Új amatőr természetbúvár	6200 Ft
Madárbarát kert	1800 Ft	Lepkék	1800 Ft
Kertek, parkok madarai	2600 Ft	Asztali naptár 2012	880 Ft
Magyarország orchideáinak atlasza	9900 Ft	Madarak Budapesten	2500 Ft
Magyar madárvonulási atlasz	11 900 Ft	Mozaikok a természetből	2500 Ft
Énekesmadarak	2200 Ft	Budapest természeti kalauza	3990 Ft
Pannon enciklopédia	9900 Ft	Melyik ez a fa?	3990 Ft
Hétköznapi a természetben	3500 Ft	Magyarország emlőseinek atlasza	7900 Ft
Állat- és növényhatározó	4990 Ft	A bogarak világa	1990 Ft
És ez melyik csillag?	2980 Ft	Varázslatos madárvilágunk	1990 Ft
A Hortobágy madárvilága	12 990 Ft	A madárvonulás atlasza	5990 Ft
Fák és cserjék	990 Ft	A nádasok kezelése	1000 Ft
Denevérhatározó	1000 Ft	Nomenclator	2000 Ft
Bolygók élővilága	6990 Ft	Európa fái	6990 Ft
A természet kisenciklopédiája	2990 Ft	A nyáriorgona vendégei	1300 Ft

A feltüntetett árak 2012. május 31-ig érvényesek.

További termékeink a bolt.mme.hu oldalon találhatóak.

TERMÉKEINK MEGVÁSÁRLÁSÁVAL A MADÁRVÉDELMI MUNKÁNKAT SEGÍTI!

CD-k és DVD-k

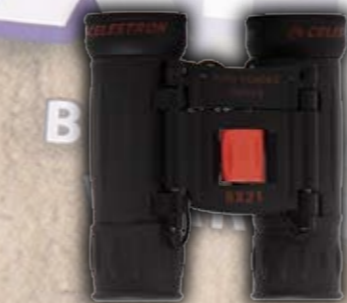

Madárdalok Magyarországról I. CD	990 Ft	Izland DVD	1300 Ft
Madárdalok Magyarországról II. CD	990 Ft	Farkaslesen DVD	1300 Ft
Madárdalok Magyarországról III. CD	990 Ft	Víz-víz tiszta víz DVD	1300 Ft
Az éjszaka hangjai CD	990 Ft	Tiszavirág DVD	1300 Ft
Háromszor hét magyar népmese CD	3500 Ft	Fagyos oázis DVD	1300 Ft
Madárdalok a kertben és a ház körül CD	990 Ft	Antarktisz DVD	1300 Ft
Természetismeret kisfilmek DVD	5400 Ft	Patagónia DVD	1300 Ft
Vándormadarak DVD	1600 Ft	Liliputi mimikri DVD	1300 Ft
Budapesti vadon DVD	1300 Ft	Vértelen vadászat DVD	4990 Ft
Árpi bácsi fiókái DVD	1300 Ft	Otthonunk DVD	3990 Ft
Daruvonulás a Hortobágyon DVD	1300 Ft	Vad Európa I. DVD	1400 Ft
Bence DVD	1300 Ft	Vad Európa II. DVD	1400 Ft
Madár mesék DVD I.	1500 Ft	A csendes óceán DVD	1300 Ft
Madár mesék DVD II.	1500 Ft	Vili a veréb DVD	1500 Ft
Madár mesék DVD III.	1500 Ft	Sivatagi show DVD	1300 Ft

A feltüntetett árak 2012. május 31-ig érvényesek.

További termékeink a bolt.mme.hu oldalon találhatóak.

Ajándék- és egyéb tárgyak

Celestron 8x21 távcső	4000 Ft	Plüss madarak	1990 Ft
Scopium 10x50 WA távcső	9300 Ft	Plüss madaras kulcstartó	1500 Ft
Szuper bogárnéző	2700 Ft	Koo-koo Énekes falióra	15 900 Ft
Háromnézetű bogárnéző	2800 Ft	Koo-koo Kakukk falióra	15 900 Ft
Explore távcső gyerekeknek	3700 Ft	Távcsőtisztítók	7990 Ft
Óriás nagyító	1300 Ft	Eredeti madaras festmények	8400 Ft
Kerámia tároló (kávé, tea)	1500 Ft	Ragadozósziluett	300 Ft
Kerámia bögrék	700 Ft	Mikroszkóp	17 500 Ft
Madaras kifestő gyerekeknek	350 Ft	Tatai Vadlúd Sokadalom sapka	1000 Ft
Tavaszi steppelt kabát	6000 Ft	Madárbarát kert alap csomag	5000 Ft
Fészekrakó társasjáték	5990 Ft	Szélforgó fából	1300 Ft
Opticron Adventurer 8x42 távcső	28 900 Ft	Felfedezőkészlet	8000 Ft
Pókszem mikroszkóp	1500 Ft	TMP-szkóp készlet gyerekeknek	5500 Ft

A feltüntetett árak 2012. május 31-ig érvényesek.

További termékeink a bolt.mme.hu oldalon találhatóak.

Megrendelés: bolt.mme.hu, postai úton: MME Bolt 1121 Budapest, Költő utca 21.
 Szállítás: a postai utánvét költsége 1500 Ft (5 kg-ig).
 Nettó 35 000 forintos vásárlás felett a postaköltséget átvállaljuk, kivéve az odúknál és az etetőknél.
 Személyes átvétel és vásárlás: 1121 Budapest, Költő utca 21. Kedd-szerda 10-16 óra között.
 A webboltban található akciós termékekre további kedvezmény nem jár!
 Kedvezmények: az MME tagjai 10% árengedménnyel vásárolhatnak nálunk.
 Megrendelés és további információ: telefon +36-20/969-7778, e-mail mmebolt@mme.hu
 Boltunk kínálata rendszeresen bővül. Ismerkedjen meg teljes választékunkkal, látogassa meg a bolt.mme.hu honlapunkat!

„A madárbarát Magyarországért!”

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET

1121 Budapest, Költő u. 21. · Telefon: 1 275 6247 · Fax: 1 275 6267

E-mail: mme@mme.hu · Honlap: www.mme.hu

Adószám: 19001243-2-43 · Bankszámlaszám: 11712004-20011215

2012 **AZ**
EGERÉSZÖLYV
VÉDELMENEK ÉVE

1%

*Önnek 1 perc,
az egerészölyveknek
1%-kal több esély*

TISZTELT MADÁRVÉDŐ!

A tavalyi évben a magyar lakosság úgy döntött,
hogy **2012-ben az egerészölyv legyen
az év madara.**

Ezt a kiemelt figyelmet sajnálatos módon igazolja
az a kezdeményezés, mely az apróvadállomány
pusztítására hivatkozva **több védett
ragadozómadár gyéríthetővé** tételéért indult
és **kiemelten érinti az egerészölyvet.**

Az MME véleménye szerint a vadászatilag jelentős apróvadak
állománycsökkenésének hátterében nem a ragadozómadarak,
hanem elsősorban a helytelen agrárgazdálkodás,
a bűvő- és szaporodóhelyek megszűnése áll.

Ezért minden **tudományosan megalapozott
szakmai érvet felhasználva küzdünk ez ellen
az indokolatlan törekvés ellen.**

Kérjük, **2012-ben** nyújtson **1%-ával**
segítséget az év madarának,
az egerészölyvnek a védelméhez!

